

Přístup k veřejným prostranstvím

Přístup k veřejným prostranstvím

Objednatel: Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, příspěvková
organizace
Škroupova 5
301 36 Plzeň
IČ: 00227277

Zastoupené: Ing. Irena Vostracká, ředitelka organizace

Zpracovatel: MCA atelier s.r.o.

Se sídlem: Dykova 51/1, 101 00, Praha 10

Zastoupené: doc. Ing. arch. Miroslav Cikán, jednatel
IČO 27418634
DIČ CZ27418634

Autor: doc. Ing. arch. Pavla Melková, PhD.

Spolupráce: MgA. Tereza Melková, Ing. arch. Jiří Opl

Verze (datum) : květen 2023; neprošlo jazykovou korekturou

Úvod

Materiál Přístup k veřejným prostranstvím je dokumentem definujícím budoucí možné směřování rozvoje společného prostoru města Plzně. Charakterem jde o dokument převážně iniciační, který si klade za cíl na jednom místě shrnovat a upřesňovat, jakým směrem se město dále ve svém přístupu ke kvalitě veřejných prostranství chce ubírat.

Dokument je rozdělen do čtyř kapitol směřujících k hlavnímu cíli, kterým jsou kvalitní, živá a pobytová veřejná prostranství města Plzně. Úvodní část se věnuje samotnému pojmu kvality veřejných prostranství. Další části pak popisují způsoby a přístupy, jakými lze popsané kvality dosahovat nejprve v rovině obecné, dále v rovině souvisejících platforem a nástrojů (výběr kvalitních projektantů, správa a údržba atd.), a na závěr v rovině dokumentů, které se veřejnými prostranstvími zabývají.

Dokument Přístup by měl napomoci při každodenním rozhodování v rámci agendy aktérů, kteří se veřejnými prostranstvími zabývají a předkládat konkrétní argumenty pro rozvoj kvality veřejných prostranství, o kterou město společně usiluje a přinést doporučení pro dlouhodobé plánování.

V neposlední řadě je dokument deklarací zájmu města o svá veřejná prostranství se snahou dále přiblížit těm, kdo se o městské prostředí zajímají nebo ho spoluutváří, dopad kvality veřejných prostranství na život v něm.

Dokument nabízí ideová a strategická východiska přístupu k veřejným prostranstvím v obecné rovině zejména v rámci procesu jejich tvorby. Na dokument navazuje Manuál, který má shrnout konkrétní návrhové principy veřejných prostranství.

Obsah

Úvod	3
1. KVALITA VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ	6
1.1 Význam kvality veřejných prostranství ve městě	7
1.1.1 Vliv kvality veřejných prostranství na dílčí aspekty městského rozvoje	7
1.1.2 Kritéria kvality veřejných prostranství	10
1.2 Kvalita veřejných prostranství jako výsledek i východisko zároveň	15
1.3 Kvalita veřejných prostranství se zakládá ve všech měřítkových úrovních	16
2. TEZE - OBECNÁ DOPORUČENÍ PRO ZLEPŠENÍ UPLATŇOVÁNÍ KONCEPČNÍHO PŘÍSTUPU K VEŘEJNÝM PROSTRANSTVÍM V PLZNI	18
2.1 Východiska kapitoly	19
2.2 Teze	20
3. KONCEPČNÍ PŘÍSTUP K VEŘEJNÝM PROSTRANSTVÍM PLZNĚ - SOUVISEJÍCÍ PLATFORMY A NÁSTROJE	22
3.1 Východiska kapitoly	23
3.2 Oblasti uplatňování cílové kvality veřejných prostranství	24
3.2.1 Institucionální zázemí	28
3.2.3 Spolupráce a koordinace v rámci organizací města, se subjekty samosprávy a státní správy	29
3.2.4 Opora pro kvalitu veřejných prostranství v souvisejících strategických a územně plánovacích dokumentech	31
3.2.5 Zajištění kvality VP u developerských záměrů	32
3.2.6 Výběr kvalitních projektantů	33
3.2.7 Komunikace s veřejností	37
3.2.8 Finance	38
3.2.9 Správa a údržba	40
4. KONCEPČNÍ PŘÍSTUP K VEŘEJNÝM PROSTRANSTVÍM PLZNĚ - NÁSTROJE SAMOTNÉHO KONCEPČNÍHO PLÁNOVÁNÍ	44
4.1 Východiska kapitoly	45
4.2. Ideální struktura nástrojů koncepčního plánování	47
4.2.1 Ideální struktura nástrojů koncepčního plánování – schéma	47
4.2.2 Jednotlivé nástroje ideální struktury koncepčního plánování	50

1. KVALITA VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ

Kapitola popisuje, v čem spočívá hodnota veřejného prostoru pro městský život, a na jaké další aspekty rozvoje města má vliv. Shrnuje argumenty pro kvalitu veřejných prostranství ve městě a upřesňuje, čím je tato kvalita tvořena. Jako východiště pro tuto kapitolu slouží dokumenty města Plzně ukotvující problematiku veřejných prostranství v obecnější rovině, zejména Strategický plán města Plzně, Územní plán města Plzně a Marketingová strategie města Plzně.

1.1 Význam kvality veřejných prostranství ve městě

Kvalita veřejných prostranství je základem kvality života ve městě a kvalita života ve městě je základem prosperity města. Města, která se věnují veřejnému prostoru – pečují o něj a poskytují lidem funkční, přívětivé a dobře udržované ulice, náměstí, parky a další prostranství – přispívají k tomu, že jsou jako celek atraktivní pro obyvatele i návštěvníky. Lépe se v nich žije a pracuje.

1.1.1 Vliv kvality veřejných prostranství na dílčí aspekty městského rozvoje

Veřejná prostranství nejsou izolovanou problematikou, ale úzce souvisejí s dalšími aspekty městského rozvoje. Zde jsou uvedeny úlohy, které veřejná prostranství v rámci celku města zastávají, a které vycházejí z cílů stanovených Strategickým plánem města Plzně a dalšími strategickými a územně plánovacími materiály města.

A. Urbanistická a prostorová úloha

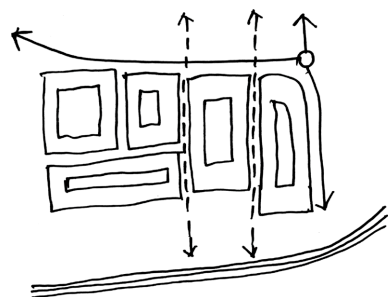
Kvalitní veřejné prostranství je součástí urbánní struktury – kostry města, která je východiskem prostorového uspořádání, a které se přizpůsobují jak jednotlivé stavby, tak trasování a charakteristika dopravní a technické infrastruktury.

B. Sociální úloha

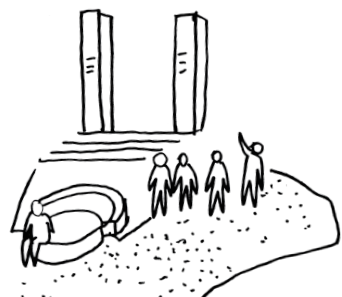
Veřejná prostranství mohou svým charakterem a vybavením reagovat na stárnutí populace a současně vytvářet podmínky pro život mladých lidí a rodin; kvalita prostředí přirozeně pozitivně ovlivňuje lidské chování v daném místě – podobou i programovou náplní veřejných prostranství lze předcházet patologickým jevům nebo přispět k řešení řady problémů v sociální oblasti.

G. Infrastrukturní úloha

Funkčnost je základním předpokladem kvality – bez ní zpravidla ostatní aspekty nefungují. Vedení dopravní a technické infrastruktury je nedílnou součástí funkčnosti veřejných prostranství. Je však třeba mít na paměti, že infrastrukturní úloha je z podstaty podpůrná, jejím úkolem je vytvářet oporu pro ostatní aspekty celkové kvality. Nemůže veřejná prostranství tvořit sama o sobě, a nesmí ostatní aspekty kvality upozadovávat.

D. Ideová úloha

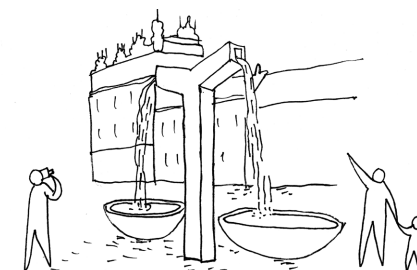
Veřejný prostor vždy odráží a ve fyzické rovině reprezentuje sdílené společenské hodnoty. Naplňuje roli politickou – veřejná prostranství jsou materiální podmínkou demokratického politického prostoru, kulturně-společenskou – veřejná prostranství jsou základní platformou setkávání a dějů v sídlech, a ochrannou ve vztahu ke kulturnímu dědictví – veřejná prostranství jsou základní součástí celkového obrazu města a jejich úlohou je jej chránit a rozvíjet nejen v rovině fyzické, ale také v rovině ideové.

E. Ekologická úloha

Negativní projevy změny klimatu se týkají řady oblastí úzce souvisejících s městským prostředím. Veřejná prostranstvím na ně mohou reagovat a jejich dopady zmírňovat. Např. stromy mají schopnost ovlivnit mikroklima místa – snižují míru přehřátí města v létě a tlumí teplotní výkyvy v zimě, dostatečná míra propustných ploch pro zasakování a správné hospodaření se srážkovými vodami v prostranství pomáhá předcházet bleskovým povodním atd.

F. Image města

Kvalitní veřejná prostranství hrají reprezentativní roli a jsou důležitým marketingovým nástrojem města, zlepšují obraz města navenek a zvyšují tak jeho konkurenceschopnost.

G. Zdraví obyvatel

Každodenní pobývání a pohyb člověka v kvalitním prostředí přináší benefity pro lidské zdraví – fyzické i duševní. Čistota, zeleň, pozitivní a příjemné vjemy, to znamená méně stresu, méně škodlivých vlivů, ale třeba i motivace chodit po městě více pěšky.

H. Turistický ruch

Kvalitní veřejný prostor přitahuje turisty, a to včetně náročnějších návštěvníků, kteří dovedou ocenit skutečnou kvalitu – to se pak městu navrací zpět nejen finančně, ale i v celkové atmosféře prostředí, např. ve skladbě a kvalitě obchodů a podniků v ulici.

I. Ekonomická úloha

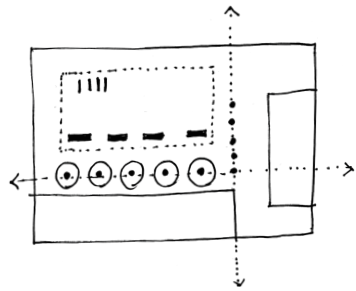
Kvalitní veřejná prostranství se pojí s ekonomickým růstem ve svém okolí, i v celku města. Jsou impulzem pro rozvoj v dalších oblastech – např. společenské či architektonické.

1.1.2 Kritéria kvality veřejných prostranství

Veřejná prostranství tvoří základní kostru města, a této skutečnosti musí být jejich tvorba či obnova podřízena v první řadě. Kvalitu veřejných prostranství tvoří soubor vlastností a jevů - jak fyzických a funkčních, tak vztahů a dějů. Následující podkapitola upřesňuje, co kvalita veřejných prostranství znamená a jakými vlastnostmi ji lze v obecné úrovni popsat. Vlastnosti vycházejí z úloh městského rozvoje, které byly podrobněji specifikovány v předchozí kapitole.

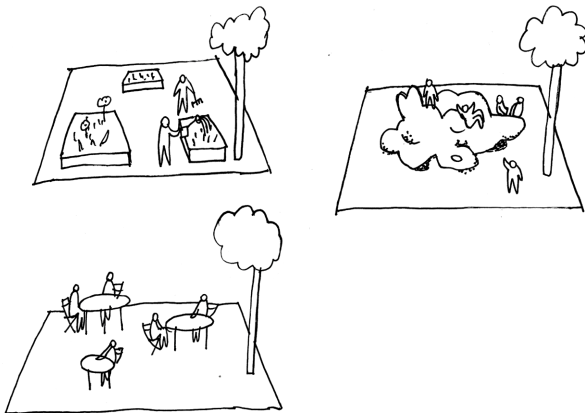
obecné vlastnosti kvalitních veřejných prostranství

A. celostní kvalita

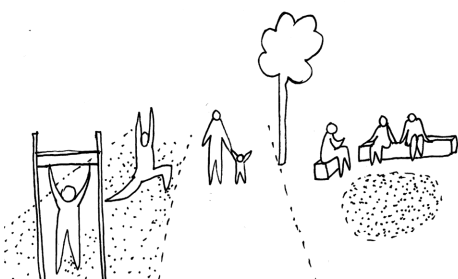
Kvalitní veřejná prostranství tvoří soudržný celek, estetický i funkční. Znamená to například, že v rámci nich neexistují plochy, které by se daly označit jako zbytkové a prvky menšího měřítka - mobiliář, vybavení, prvky technické infrastruktury atd. jsou kompozičně uspořádány v souladu s nadřazenou kompozicí prostoru. Předpokladem celostní kvality je existence celkového konceptu (obrazu, názoru), který tyto aspekty přirozeně spojuje.

B. kvalita otevřenosti

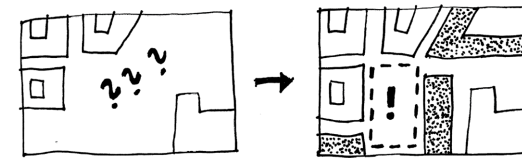
Důsledné naplňování celistvého konceptu je známkou kvalitních veřejných prostranství. Velmi podstatné je však i zachování určité míry otevřenosti. Současný svět čelí řadě výzev a rychlým proměnám v čase - veřejná prostranství, která jsou příliš předurčená a každá změna v nich vyvolává náročný logistický a finanční zásah se těmto proměnám nedokáží přizpůsobit. Proto si kvalitní veřejná prostranství zachovávají prostor pro změnu a působení vlivů mnohovrstevnatých možností života.

C. dějová kvalita

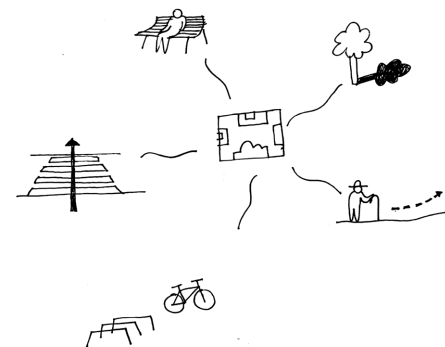
Účelem prostorového uspořádání a fyzické podoby veřejného prostranství je zejména vytvářet předpoklady pro děje, které se ve něm mohou odehrávat. Kvalitní veřejné prostranství je schopné děje předjímat, iniciovat a podporovat. S tím jde ruku v ruce podpora smyslové zkušenosti, emočního prožitku, a poznávací roviny veřejných prostranství.

D. prostorová kvalita

Urbánní struktura je fyzickým rámcem veřejného prostranství, a její kvalita je základním předpokladem pro kvalitu dějů, které se ve veřejných prostranstvích odehrávají. I proto je třeba mít na paměti, že řadu nedostatků ve veřejných prostranstvích nelze vyřešit „pouhými“ úpravami veřejných prostranství. Je také nutné ptát se, zda prostorové, urbanistické a architektonické vymezení prostranství poskytuje dostatečně kvalitní rámec pro jeho fungování a není-li ho potřeba podpořit či doplnit.

E. funkční kvalita

Funkčnost je základním předpokladem toho, aby se veřejné prostranství dalo označit za kvalitní. Bez funkčního naplňování úloh, které má plnit (vedení technické infrastruktury, kvality pohybu, vybavení atd.), nebudou zpravidla fungovat ani další kritéria kvality. Skutečně funkční prostranství kombinuje všechny požadavky rovnoměrně, nenaplnuje jednu funkci (např. průjezd aut) na úkor funkce druhé (např. komfortní průchod pěších). Stejně jako nelze dosáhnout ostatních kvalit bez funkčnosti, nelze vytvořit veřejné prostranství pouze na naplnění jeho funkční úlohy. Vždy je potřeba mít na zřeteli nadřazený cíl - zejména celkovou obytnou kvalitu.

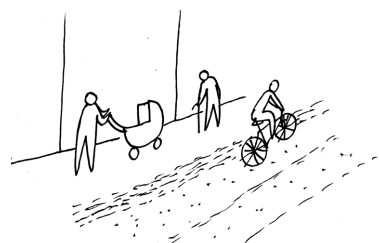
příklady základních vlastností kvalitních veřejných prostranství

A. obytnost

Kvalitní veřejná prostranství jsou místem setkávání, přirozeně přitahují lidskou přítomnost – např. silným geniem loci, působí přívětivě, vybízejí k zastavení a pobytu – ne pouze k tranzitu.

B. kvalita pohybu

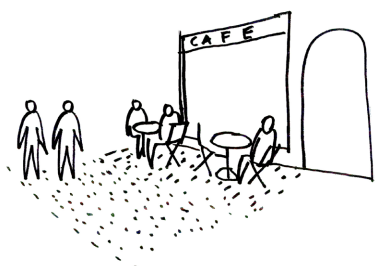
Veřejná prostranství mají být dobře dostupná i prostupná, bez zbytečných oklik a uzavření. Jsou bezbariérová a nekladou v pohybu překážky. Umožňují pohodlný pohyb všem uživatelům, v žádném případě neslouží především jako dopravní koridory, ale zohledňují především lidské měřítko pěšího pohybu a dalších šetrných druhů dopravy.

C. vstřícnost ke všem uživatelům

Kvalitní veřejná prostranství by měla umožňovat nejen veřejnou přístupnost, ale také komfortní užívání všemi skupinami obyvatel, tedy skupinami všech věkových i sociálních, kulturních a společenských kategorií, stejně jako skupinám s omezeními, jako jsou senioři, matky s kočárky, nevidomí či tělesně handicapovaní.

D. komunikativnost

Kvalitní veřejná prostranství se svými uživateli komunikují v rovině smyslové, poznávací, i v rovině orientace. Vzhledem ke svým uživatelům jsou čitelná, snadno se v nich orientuje, a jsou prostředkem identifikace s místem – mají snadno rozpoznatelný charakter, který lze snadno identifikovat a popsat.

E. zdraví

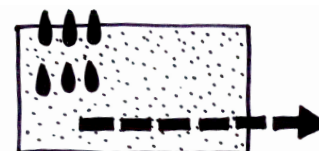
Kvalitní veřejná prostranství by měla poskytovat neznečištěné ovzduší, přívětivé teplotní klima, příjemné čichové vjemy, dostatek světla, ochranu před větrem a přemírou slunce atd. Součástí zdravého veřejného prostranství je i ergonomie v provedení a rozmístění jednotlivých prvků.

F. bezpečnost

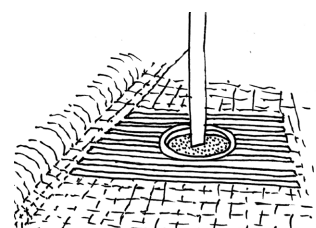
Veřejná prostranství mají vyvolávat pocit bezpečnosti jak osobní, tak dopravní. Ten není vyvolán tvrdými restriktivními opatřeními, ale přiměřeným sociálním kontaktem (trvalá početná přítomnost lidí v prostoru zajišťuje tzv. sousedskou kontrolu) a čitelností a přehledností prostoru.

G. udržitelnost

Podmínkou udržitelnosti veřejných prostranství je jejich celková kvalita, včetně kvalitní údržby. Přispívá k ní využití trvanlivých materiálů a povrchů, kvalitní provedení detailu, flexibilita využitelnosti a zejména nadčasová podoba, která nevyžaduje časté zásadní změny.

H. kvalita detailu

Smyslová a estetická kvalita je plnohodnotnou součástí kvalit místa. Ve veřejných prostranstvích projevuje v promyšleném designem detailu prvků, které harmonicky spolupůsobí s prostředím, jsou organizované uspořádané a myslí na své uživatele.

I. lidské měřítko

Účelem veřejných prostranství je sloužit pro život lidí – veškeré jeho vlastnosti by měly být poměřovány lidským měřítkem.

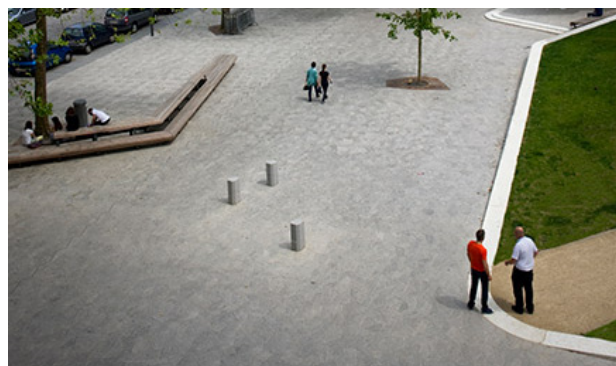
příklady vlastností kvalitních veřejných prostranství z praxe

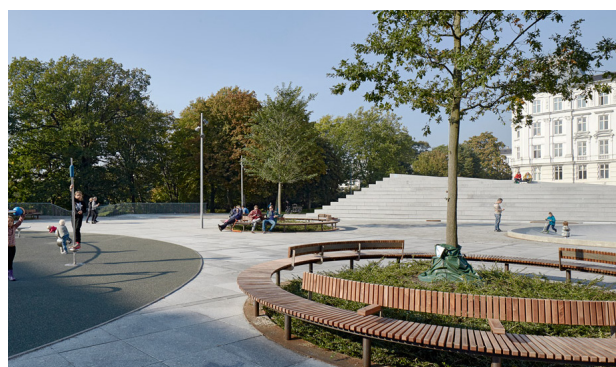
[obr.1] kvalita pohybu - ve veřejném prostranství byly odstraněny četné překážky a nyní umožňuje bezbariérový pohyb

[obr.3] kvalita otevřenosti - prostranství je dostatečně flexibilní pro proměny využívání

[obr.5] celostní kvalita - prvky v rámci veřejného prostranství podléhají jasnému nadřazenému konceptu

[obr.7] celostní kvalita - prvky v rámci veřejného prostranství mají jednotné dobře čitelné tvarosloví

[obr.2] dějová kvalita - industriální veřejné prostranství doplněné o nenáročnou vybavení nabízí řadu příležitostí k pobytu

[obr.4] komunikativnost - veřejné prostranství vyzývá k interakci s vodou, kašna není nedostupným objektem

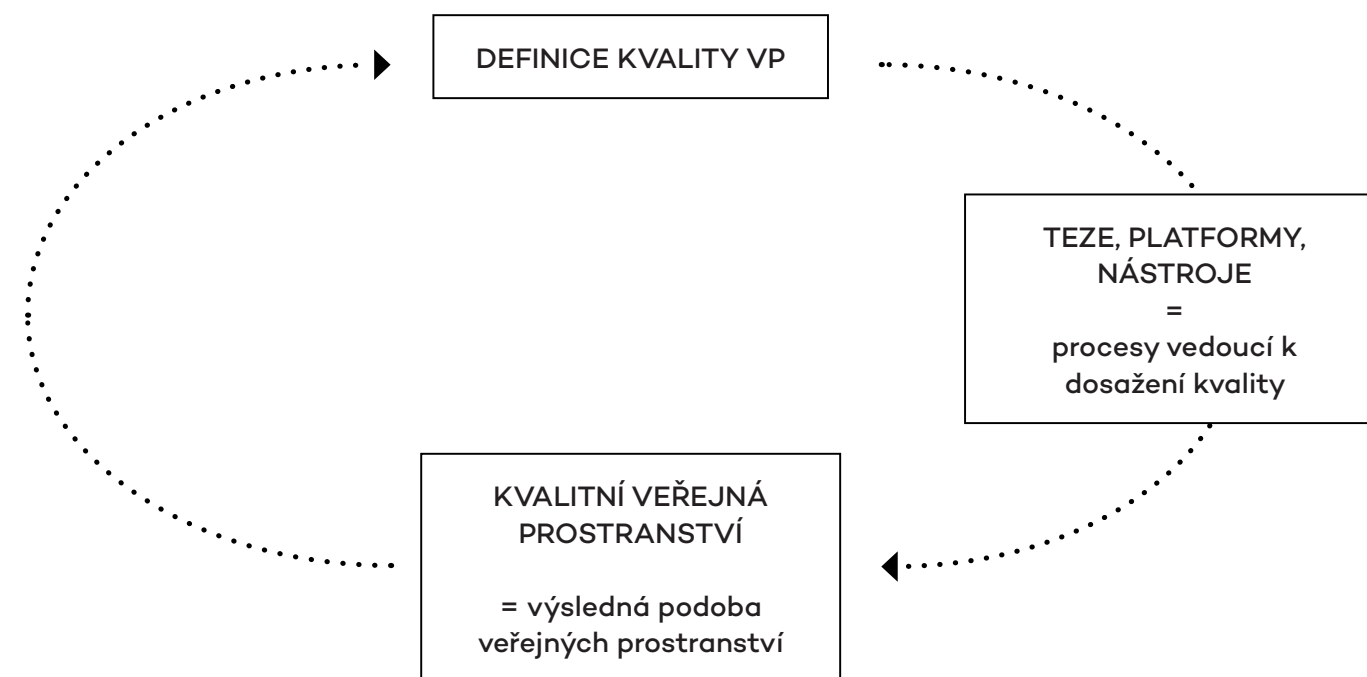
[obr.6] sociální úloha - zapojením výtvarného díla přímo do veřejného prostranství je komunikována společná paměť

[obr.8] zdraví - veřejné prostranství vybízí ke sportovním aktivitám a poskytuje jim přívětivé zázemí i klima

1.2 Kvalita veřejných prostranství jako výsledek i východisko zároveň

Definování kvality v obecné rovině je východiskem celého koncepčního přístupu. Cílem koncepčního přístupu je naplnění této kvality v realizaci úprav. Reálný stav městského prostředí se stává dále znovu podkladem pro vydefinování cílové kvality v obecné rovině.

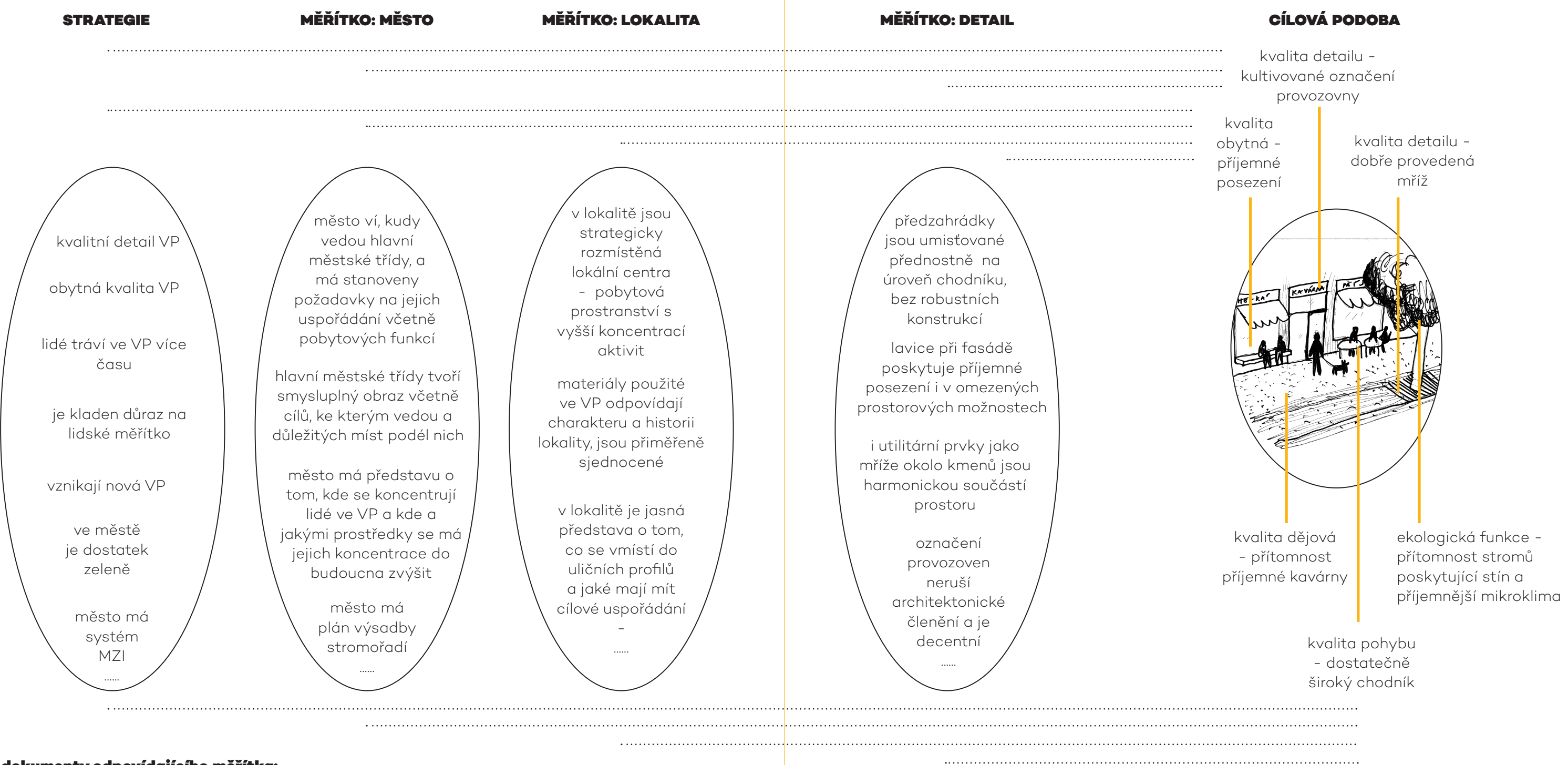

Město Plzeň patří v České republice k průkopníkům koncepčního přístupu ke zkvalitňování svých veřejných prostranství, některé mechanismy pro plánování obytných veřejných prostranství má již nastaveno a disponuje řadou kvalitních studií na konkrétní území. V procesu tvorby a obnovy veřejných prostranstvích, v každodenním rozhodování a běžné plánovací praxi se však aspekty kvality související s obytností, architektonickou kvalitou, dobrou pěší prostupností atd. mnohdy hůře prosazují a aplikují. To, co město od svých veřejných prostranství z hlediska kvality veřejných prostranství chce a potřebuje, není zcela jednoznačně ukotveno. Pro lepší stabilizaci pojmu kvalita veřejných prostranství a orientaci v tom, co obytná veřejná prostranství městu přinášejí, slouží tato kapitola - 1. Kvalita veřejných prostranství.

Samostatné zaměření na veřejná prostranství je v rámci plánování měst relativně nová věc nejen pro Plzeň, ale pro řadu dalších českých měst. V rámci jejich zkvalitňování se spousta procesních postupů ujasňuje za pochodu a často se opakují nadřazené systémové nedostatky. Pro účely tohoto dokumentu byla popsána obecná systémová doporučení pro koncepční přístup k veřejným prostranstvím v Plzni viz kapitola 2. Teze - obecná doporučení pro zlepšení uplatňování koncepčního přístupu k veřejným prostranstvím v Plzni.

Stejně tak Plzeň, podobně jako další města, přehodnocuje a rozvíjí nástroje zkvalitňování veřejných prostranství. Ty se vyvíjí v reakci na zkušenosti ze zahraničí a vyhodnocování zkušeností dosavadních a tvoří se nové metody plánování (odpovídající dnešním technologickým možnostem), zapojování veřejnosti (odpovídající současné vysoké míře nutnosti komunikace s obyvateli) atd. Konkrétním plánovacím nástrojům a souvisejícím činnostem se věnují kapitoly 3. Koncepční přístup k veřejným prostranstvím plzně - související platformy a nástroje a 4. Koncepční přístup k veřejným prostranstvím plzně - nástroje samotného koncepčního plánování.

1.3 Kvalita veřejných prostranství se zakládá ve všech měřítkových úrovních

dokumenty odpovídajícího měřítka:

Strategický plán města Plzně,
Územní plán Plzně,
Marketingová strategie města Plzně,
Koncepce péče o životní prostředí města Plzně,
Koncepce odtokových poměrů města Plzně a další

Územní plán Plzně,
Územně analytické podklady pro správní obvod obce s rozšířenou působností Plzně,
Generel veřejných prostranství města Plzně,
Plán udržitelné mobility Plzně,
Generel pěších tras města Plzně,
Generel cyklistických tras města Plzně,
Generel dopravy v klidu a další

Revitalizace centrální oblasti,
Koncepce městských břehů,
Projekty regenerace sídlišť (např. Bory, Bolevec, Lochotín),
Územní studie a další

Dílčí manuály:
Manuál označování provozoven,
Manuál reklamy ve veřejném prostoru,
Plán regulace vizuálního smogu,
Koncepce městského mobiliáře a další

2. TEZE - OBEČNÁ DOPORUČENÍ PRO ZLEPŠENÍ UPLATŇOVÁNÍ KONCEPČNÍHO PŘÍSTUPU K VEŘEJNÝM PROSTRANSTVÍM V PLZNI

Kapitola se věnuje předpokladům tvorby kvalitních veřejných prostranství v obecné rovině. Pojmenovávám jaké systémové přístupy je třeba ve vztahu k veřejným prostranstvím mít nepaměti a vždy se je snažit uplatňovat.

2.1 Východiska kapitoly

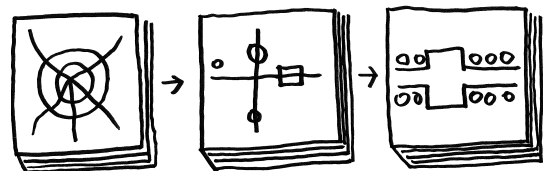
Vyhodnocená hlavní obecná a systémová témata, ve kterých je v Plzni v rámci koncepčního přístupu potenciál ke zlepšení, a ze kterých vycházejí uvedené teze:

- nejpodstatnější informace k požadovaným aspektům kvality, které si město přeje ve veřejných prostranstvích uplatňovat, jsou nejlépe zpracovány a uplatňovány v materiálech malé měřítkové úrovně – nejčastěji v územních studiích a koncepčních studiích
- v podobě, která se zabývá nadřazeným měřítkem (strategií celoměstského rozsahu) a po které by aktéři tvorby a obnovy veřejných prostranstvích běžně sahali ve své práci, tyto požadované aspekty kvality soudržně shrnuty nejsou
- některá kritéria kvality veřejných prostranství přirozeně fungují (např. jsou součástí dopravních standardů jako pravidlo doplňování parkovacích míst stromy), jiným taková pozornost věnována není
- „tvrdé“ = měřitelné, kvantifikovatelné požadavky se snáze komunikují a uplatňují (např. nutný prostor pro vedení technické infrastruktury nebo pro opatření infrastruktury dopravní), „měkké“ = těžko měřitelné požadavky se proti nim uplatňují hůře (např. obytnost a celistvá kvalita veřejného prostranství)
- problematika veřejných prostranství je v praxi často rozptýlena v řadě dokumentů s různými zaměřenými
- prakticky nejvíce zaměřené a využívané jsou dokumenty nižší měřítkové úrovně (úrovně detailu), často dílčí manuály (pro reklamu, pro označování provozoven)
- koncepční a strategické dokumenty, které se přímo na veřejná prostranství zaměřují, mají velkou míru abstrakce a často jim chybí měřítkové a nástrojové provázání s dokumenty výše zmíněnými, tj. dokumenty nižší měřítkové úrovně (úrovně detailu)

pozn.: V rámci vzniku tohoto dokumentu byly analyzovány existující materiály města, které se veřejných prostranství dotýkají (Strategický plán města Plzně, Územní plán města Plzně, Generel veřejných prostranství, studie Veřejná prostranství v Plzni, vybrané dokumenty dopravní politiky města Plzně: Plán udržitelné mobility Plzeň, Zásady rozvoje dopravního systému, Generel dopravy v klidu města Plzně, Generel pěších tras, Generel cyklistických tras, vybrané dokumenty týkající se životního prostředí: Koncepce péče o životní prostředí, Koncepce řešení odtokových poměrů, vybrané koncepční dokumenty: Revitalizace centrální oblasti, Koncepce městských břehů, Regenerace sídlišť (např. Bory), manuály: Manuál označování provozoven, Manuál reklamy ve veřejném prostoru, Plán regulace vizuálního smogu a další). Zároveň proběhl workshop, kde byli na průběh procesu tvorby veřejných prostranství dotazováni měšťští aktéři, kteří s touto problematikou přicházejí ve své práci do styku. Následující teze shrnují obecné společné jmenovatele výsledků těchto aktivit, stejně jako zkušenosti autorů tohoto dokumentu ze spolupráce s dalšími srovnatelnými českými městy (Olomouc, Karlovy Vary, Pardubice apod.) na doplňování jejich koncepčních přístupů k veřejným prostranstvím. Celkové vyhodnocení workshopu viz příloha B.: Vyhodnocení workshopu, celková analýza dokumentů viz příloha A: Analýza).

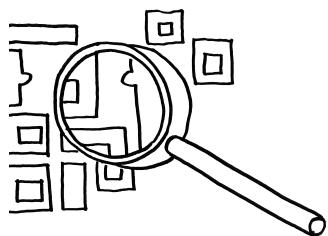
2.2 Teze

2.2.1 správné rozfázování informací

Nejsou-li k dispozici potřebné informace, tedy neexistuje-li vývoj potřebných návrhových znalostí (např. zpracovaná bytová politika či další hotové podklady a plány pro nadřazené cíle - např. kudy povede hlavní silnice, kde má být vyšší koncentrace lidí atd.), může předčasná determinace řady rozhodnutí v oblasti veřejných prostranství škodit. Důležitým faktorem správného rozfázování informací je úspora času a nákladů. Umožňuje soustředit se na konkrétní úkoly v konkrétní fázi a minimalizovat rizika neefektivního použití zdrojů.

2.2.2 plánování ze správných měřítkových úrovní

Některé věci nejdou zodpovědně obsáhnout z centrální úrovně. Pro řadu činností je předpokladem znalost území, která je možná jen na úrovni lokální. Snaha determinovat všechny aspekty centrálně tam, kde je lokální znalost potřeba, ve výsledku škodí. Proto je důležité mít jasno v tom, kterém plánovací rozhodnutí patří do úrovně centrální = celoměstské, a které je účelné činit v úrovních nižších = lokálních.

2.2.3 dostatečný systémový aparát = lidé a peníze

Koncepční přístup k veřejným prostranstvím je dlouhodobý proces vyžadující dostatečnou pozornost z hlediska financí, času a odborných kapacit. Do tvorby veřejných prostranství od největšího měřítka celku města po projekty jednotlivých veřejných prostranství je třeba zapojovat kvalitní odborníky a projektanty.

2.2.4 zapojení odborné roviny

Do plánování, tvorby i následné správy a údržby je potřeba zapojovat odborníky. Veškeré výběry projektantů, údržby a dalších aktérů do tvorby a údržby veřejných prostranství zapojených je potřeba vyhodnocovat z hlediska výsledné kvality.

2.2.5 komplexnost uvažování

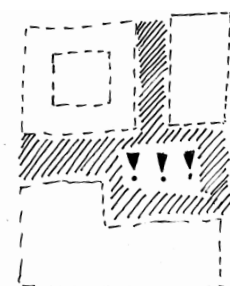
Věnování se detailu bez znalosti souvislostí a neschopnost rozeznat, co je podstatné, vede ke ztrátě energie a odklonu od cílové kvality. Žádný zásah do veřejného prostranství by neměl být řešen partikulárně - tedy pouze jeho dílčí aspekty. Naopak je podstatné uvažovat v širších souvislostech, vyhodnocovat, prioritizovat a plánovat tak, aby o veřejných prostranstvích existovala celková úvaha zohledňující požadavky nejen na konkrétní místa a jejich dílčí problémy, ale na jejich roli v celku.

2.2.6 včasné plánování a koordinace

Plánování veřejných prostranství je z podstaty nadstandardně zatíženo nároky na koordinaci v jejich plánování, protože se v nich setkává široká škála zájmů nejrozličnějších aktérů. Proto se vždy vyplatí do předpokládaných změn ve veřejných prostranstvích investovat dostatek času na jejich plánování a koordinaci jednotlivých aktérů, kterých se proces týká. Ze strany města je účelné vědět, jaká veřejná prostranství chce z dlouhodobého hlediska tak, aby se nereagovalo pouze na akutní potřeby úprav z hlediska funkčního, ale postupně se budovala chtěná podoba města z pohledu budoucnosti. Včasné plánování a koordinace vedou k účelnému slučování investic a předcházení situacím, kdy investice do obytných a kvalitních veřejných prostranství vytvářejí náklady „navíc“. Dalším faktorem je získávání financí - řada dotačních programů vyžaduje v době svých vypsání na plánované investice konkrétní představu - plán. To je další argument pro koncepční plánování veřejných prostranství, které ve výsledku může investice do jejich úprav snížit.

2.2.7 samostatně zastoupená veřejná prostranství

Téma veřejných prostranství je samostatným komplexním tématem a kvalitních výsledků nemůže být dosaženo pouhým řešením jeho dílčích partikulárních aspektů (např. dopravních, technických aj.). Nad těmi všemi stojí potřeba plánovat z úhlu pohledu veřejných prostranství a jejich celkové kvality.

3. KONCEPČNÍ PŘÍSTUP K VEŘEJNÝM PROSTRANSTVÍM PLZNĚ - SOUVISEJÍCÍ PLATFORMY A NÁSTROJE

Tvorba veřejných prostranství je široká oblast, která zasahuje do celé řady činností, přesahujících samotné projektování. Platformy a nástroje tvorby veřejných prostranství se uplatňují v oblastech strategie, plánování, investic, ekonomie, správy, komunikace, a řady dalších. Následující kapitola si klade za cíl v první řadě ukázat, v jak širokých souvislostech se pohybují v úvodní kapitole tohoto dokumentu popsané aspekty kvality veřejných prostranství viz 1. Kvalita veřejných prostranství. Dále rozvádí, jaké platformy a nástroje v širším slova smyslu je pro zvyšování kvality veřejných prostranství města Plzně třeba zapojovat a uvádí pro ně konkrétní doporučení. V kapitole uvedená doporučení nelze brát jako zcela vyčerpávající, stejně jako pořadí jednotlivých platforem a nástrojů není hierarchicky uspořádané dle důležitosti.

3.1 Východiska kapitoly

Vyhodnocená hlavní témata v oblasti platforem a nástrojů, ve kterých je v Plzni v rámci koncepčního přístupu potenciál ke zlepšení:

- spolupráce jednotlivých městských organizací

Jednotlivé složky podílející se na tvorbě veřejných prostranství mají často rozdílné pohledy. Spolupráce se v poslední době výrazně zlepšuje, mohla by ale být podstatně užší. V rámci projektů je potenciál pro zlepšování koordinace, zvyšování její míry.

- vztah s veřejností

Některá opatření zvyšování kvality veřejných prostranství vyvolávají odpor. Soukromý zájem (např. v případě majitelů předzahrádek, úbytku parkovacích míst) převažuje nad povědomím veřejných prostranství jako společného zájmu a místa setkávání všech. Povědomí o tematice kvality veřejných prostranství a jak taková kvalita může vypadat a být zvyšována není příliš rozšířené.

- správa a údržba

Kompetence ve vztahu k údržbě jsou komplikované, chybí vymezení jasných pravidel. Obvody vybírání správci jsou často vybírání na základě ceny, což nevede k výsledné odborné kvalitě. Ovlivněn je i typ vybíraných projektů, kde se volí řešení robustní a pokud možno bezúdržbová, což samo o sobě také nevede k výsledné kvalitě. Na kvalitní a odbornou správu a údržbu chybí finanční prostředky.

- výběr projektantů

Výběr projektantů na základě ceny nezajišťuje dostatečnou kvalitu výsledku. Výběrová řízení nejdou odborné kvalitě naproti.

- finance

Do tvorby, správy a údržby neputuje financí dostatek. Financována je zejména obnova parků, náměstí, tradičně méně komplikovaných veřejných prostranství – do dopravně zatížených ulic, či jinak komplikovaných veřejných prostranství, kde by jejich zlepšení vyžadovalo větší zásah v úrovni urbanismu, dopravy atd. se investuje spíše méně.

- koordinace s orgány státní správy

V některých případech koncepční přístup a snaha o zvyšování kvalit konkrétních veřejných prostranství trpí na stanoviscích Policie ČR.

pozn.: Východiska této kapitoly navazují na konzultace se zástupci ÚKR, konzultace s vybranými dalšími odbory magistrátu, workshop aktérů, zkušenosti autorů tohoto dokumentu se spoluprací s městy podobného rozsahu a analýzu existujících plzeňských dokumentů (celkové vyhodnocení workshopu viz příloha B: Vyhodnocení workshopu, celková analýza dokumentů viz příloha A: Analýza). Jednotlivá výše zmíněná témata v oblasti platforem a nástrojů vzešla z těchto procesů jako hlavní okruhy k možnému zlepšování v rámci koncepčního přístupu k veřejným prostranstvím. Kapitola dále tato témata rozpracovává do konkrétních doporučení.

3.2 Oblasti uplatňování cílové kvality veřejných prostranství

V úvodu tohoto dokumentu je rozvedeno, jak je kvalita veřejných prostranství pro město důležitá, a jaké všechny vlastnosti kvalitní veřejná prostranství mají mít. Pokud se začneme ptát, co tato kvalita znamená v praxi, a jak tyto kvality ve veřejných prostranstvích skutečně vytvářet a naplňovat, zjistíme, že se dotýkáme celé řady souvislostí. V níže uvedeném schématu je na příkladu jedné kvality (obytnost) ukázáno, v jakých procesech, činnostech a dokumentech je tato kvalita zakládána.

Schéma zároveň může sloužit jako struktura k dosazování dalších aspektů kvality a zkoumání, zda pro tuto kvalitu existuje dostatečná opora v platformách a nástrojích. Zjednodušeně - umožňuje se konkrétněji ptát, zda od požadované kvality existuje cesta do jejího naplnění v praxi.

příklad vlastnosti kvalitního prostranství, které chce město dosahovat

příklady dílčích aspektů této kvality

jak se tato kvalita v konkrétním veřejném prostranství projevuje?

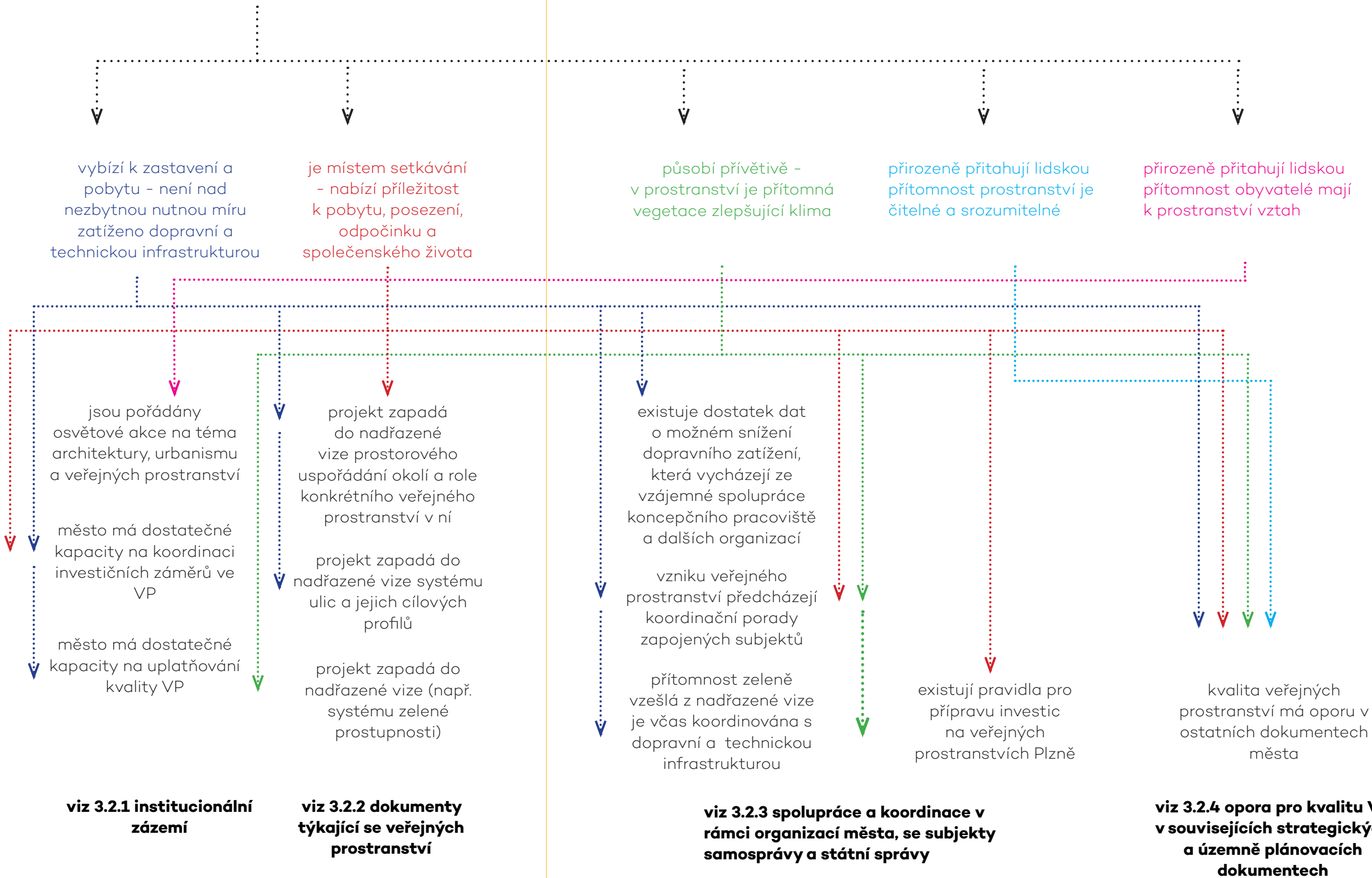
příklady dílčích platform a nástrojů k dosažení kvality

jak toho lze dosáhnout?

nadřazené platformy a nástroje k dosažení kvality

v jaké oblasti lze této kvality dosáhnout?

OBYTNOST

**příklad vlastnosti kvalitního
prostranství, které chce město
dosahovat** viz 1.1.2 Kritéria
kvality veřejných prostranství

*jako kvalitu má veřejné
prostranství mít?*

**příklady dílčích aspektů této
kvality** viz 1.1.2 Kritéria kvality
veřejných prostranství

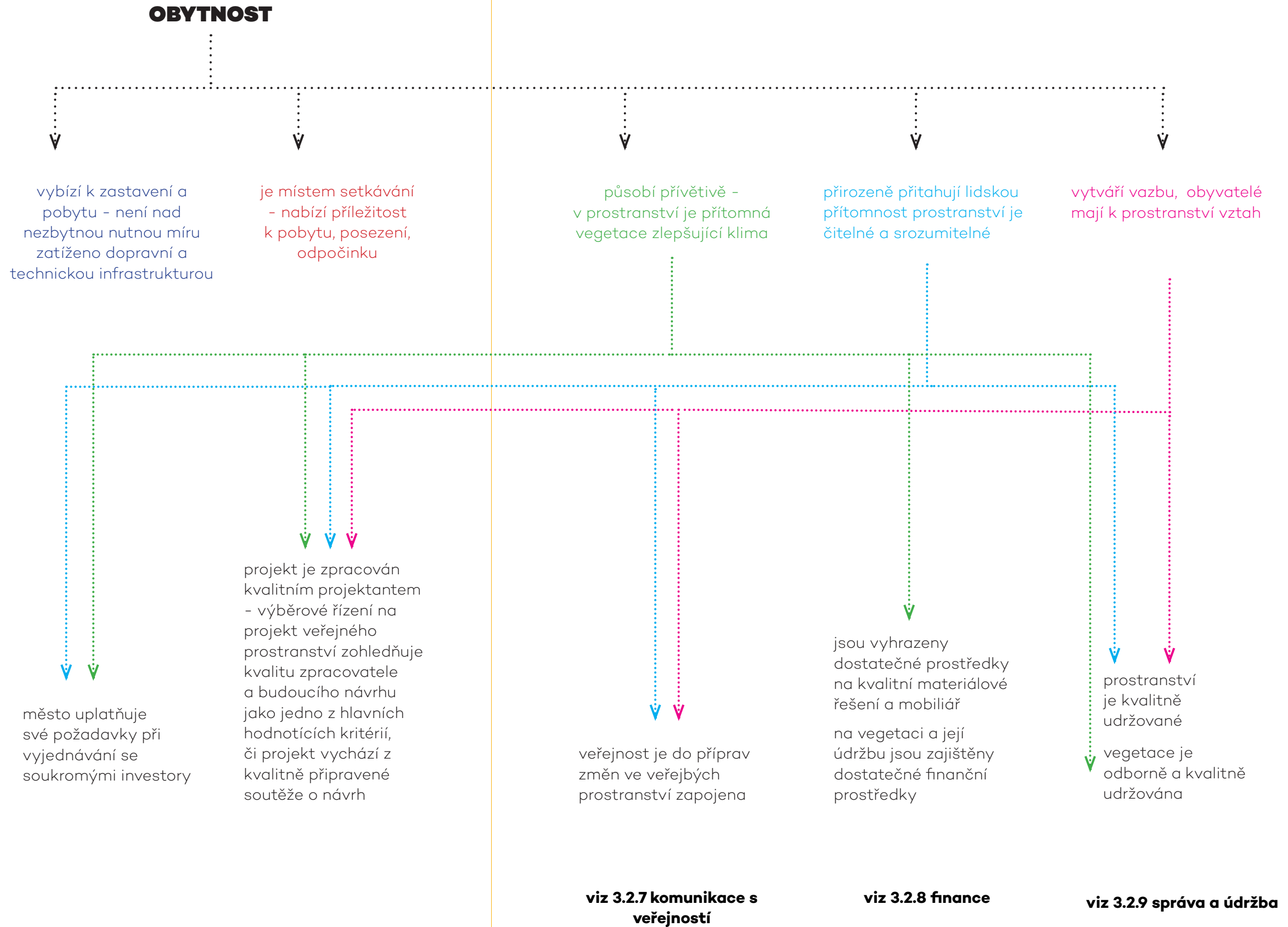
*jak se tato kvalita v konkrétním
veřejném prostranství projevuje?*

**příklady dílčích platforem a ná-
strojů k dosažení kvality**

jak toho lze dosáhnout?

**nadřazené platformy a nástroje
k dosažení kvality**

*v jaké oblasti lze této kvality
dosáhnout?*

3.2.1 Institucionální zázemí

Na první pohled se může zdát, že postačuje, když jsou otázky veřejného prostoru řešeny rozptýleně v rámci ostatních souvisejících témat (doprava, památková péče, životní prostředí a další). Avšak dosavadní postup řady měst, která k veřejným prostranstvím přistupují pouhým naplňováním dílčích požadavků, prokázal, že pouhé jejich navržení nezajišťuje celkově kvalitní veřejná prostranství.

Je proto potřeba zajistit pečlivou koordinaci těchto požadavků z hlediska celostní kvality veřejných prostranství. Při vyhodnocování a tvorbě záměrů, jsou tyto záměry hodnocené úhlem pohledu kvality veřejného prostoru – tj. i ostatní kvalitativní kritéria jsou hodnocena podle vlivu, jaký mají na tuto kvalitu.

Klíčovým předpokladem je zajištění dostatečného institucionálního zázemí – zejména samostatného subjektu zacíleného primárně na kvalitu veřejného prostoru. Takový subjekt obhazuje samotnou existenci kvality veřejných prostranství, hledá nástroje dosahování celkové kvality veřejných prostranství a pomáhá tuto kvalitu naplňovat zejména v rovině plánování a koordinace. Řada zejména zahraničních měst (Kodaň, Vídeň, Stockholm, Curych a další), kde takové subjekty zaměřené výhradně na kvalitu veřejných prostranství dlouhodobě fungují, výrazně zvýšila kvalitu společných prostor města – jejich podobu, přístupnost, přívětivost pro obyvatele atd. Z praxe řady konkurenceschopných českých měst je patrné, že navázání na tuto praxi a zajišťování dostatečné péče institucionálnímu zázemí je nezbytné pro dosahování kvality veřejných prostranství.

současný stav v Plzni

V současnosti v Plzni tuto roli zaštiťuje Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, který je příspěvkovou organizací zřízenou městem Plzeň, k jehož agendě patří práce na koncepčních dokumentech týkajících se veřejných prostranství, tvorba územních studií navrhujících veřejná prostranství, posuzování projektů soukromých i městských a vydávání stanovisek.

Do celkového přístupu k veřejným prostranstvím se však stále propisuje zejména optika dílčích zájmů a požadavků. Např. pro uplatňování pravidel provedení veřejných prostranství (použité materiály povrchů a prvků, kvalita provedení, střídání parkovacích stání stromy atd.) se v praxi nejvýrazněji používá materiál Plzeňský standard komunikací. Bez ohledu na obsah a praktické uplatnění tohoto dokumentu, které zde nejsou nijak hodnoceny, poukazuje tato skutečnost na fakt, že ke svým veřejným prostranstvím město Plzeň v řadě důležitých rozhodnutí přistupuje optikou dílčího zájmu (zejména automobilové dopravy), ve kterém se mohou ztrácet ostatní aspekty kvality.

konkrétní doporučení a náměty:

- **zaměřit se na hledání, zobrazování a zpřesňování dlouhodobé návrhové vize veřejných prostranství města zejména vytvořením nástroje - aktualizovaného Generelu veřejných prostranství (viz 4. Koncepční přístup k veřejným prostranstvím Plzně - nástroje samotného koncepčního plánování), který umožní tuto vizi komunikovat v grafickém/mapovém prostředí a zlepší koordinaci plánování veřejných prostranství**
- **posílit kapacity na využití technických možností a možností digitalizace a GIS, zaměřit se na snadnější aktualizovatelnost koncepční práce ÚKR a dostupnost výsledků koncepčního**

přístupu pro ostatní aktéry zainteresované v tvorbě a obnově veřejných prostranství

- **vytvořit nástroj - Manuál veřejných prostranství (viz 4. Koncepční přístup k veřejným prostranstvím Plzně - nástroje samotného koncepčního plánování), který bude představovat společný podklad pro městské subjekty a bude konkretizovat požadavky pro docilování kvality veřejných prostranství jak při běžné údržbě a obnově, tak při velkých investičních akcích**
- **posílit kapacitu městských správců a investorů za účelem docilování kvality VP**
- **spojovat se s odborníky z Čech i zahraničí a koncepčními pracovišti měst podobného měřítka na kontinuálním předávání zkušeností**
- **posílit kapacitu koncepčního pracoviště navenek v rovině informační, vzdělávací a komunikační směrem k veřejnosti**

3.2.2 Dokumenty týkající se veřejných prostranství

Koncepční pracoviště se podílí na vzniku řady dokumentů a plánů, které zobrazují a neustále zpřesňují, co město o svých veřejných prostranstvích ví a zejména jakou jejich cílovou podobu chce. Jde o řadu dokumentů různých měřítkových úrovní - od strategických (Koncepce veřejných prostranství), celoměstských (Generel veřejných prostranství, Manuál veřejných prostranství), přes dokumenty nižší měřítkové úrovně (Koncepční studie, územní studie), dokumenty metodické (pravidla pro investice, pravidla pro developery) a nejrůznější standardy (dílčí manuály, standardy pro prvky ve veřejných prostranstvích - mobiliář, předzahrádky a další). Pokrytí koncepčního přístupu v dokumentech a možnostem jeho doplnění v Plzni se podrobně věnuje samostatná kapitola 4. *Koncepční přístup k veřejným prostranstvím Plzně - nástroje samotného koncepčního plánování.*

3.2.3 Spolupráce a koordinace v rámci organizací města, se subjekty samosprávy a státní správy

Spolupráce mezi jednotlivými odbory magistrátu, stejně jako spolupráce s příslušnými radními, je pro kvalitu veřejných prostranství klíčová. Základem pro ní je srozumitelnost společného cíle. Dále jde o koordinaci činností jednotlivých odborů (investiční akce, vyjádření ve stavebních řízeních apod.) s celoměstskou vizí kvality a rozvoje veřejných prostranství.

současný stav v Plzni

Nadřazená, celostní kvalita veřejných prostranství se často drobí do dílčích zájmů. Např. v kvalitě

zeleně se odráží rozdílné postupy jednotlivých obvodů, vybírání firem na základě ceny, chybí kontinuální nadřazená kvalita zaštiťovaná odborností.

Některá pravidla vedoucí ke zkvalitňování veřejných prostranství fungují dobře – ve spolupráci s odbory a ve schvalovacích procesech se zejména uplatňují dílčí manuály (Manuál označování provozoven, Manuál reklamy ve veřejném prostoru) a metodiky s jasně formulovanými pravidly, která se snadno v praxi aplikují. Zatím však netvoří ucelený soubor, který by pokrýval všechny oblasti kvality veřejných prostranství.

Kvalita veřejných prostranství je někdy napříč aktéry vnímána jako investice navíc, vyvolává obavu z časové a finanční zátěže plynoucí z uplatňování dalších pravidel.

konkrétní doporučení:

- **jasná struktura koncepčního přístupu tak, aby všem městským aktérům bylo jasné, „kam chodit“ pro informace ohledně kvality veřejných prostranství** (pozn.: tuto roli částečně přebírá tento dokument, stejně jako pro ni bude klíčový vznik nového aktualizovaného Generelu veřejných prostranství viz 4. *Koncepční přístup k veřejným prostranstvím Plzně – nástroje samotného koncepčního plánování*. Jde však o důležitý kontinuální proces v rámci koncepčního přístupu města)
- **posílení přístupnosti plánů a informací shromažďujících východiska koncepčního přístupu k veřejným prostranstvím všem městským organizacím, jednotné datové prostředí**
- **pravidelné koordinační schůzky pod záštitou ÚKR s účastí SVSMP a všech dotčených aktérů nad plánovanými zásahy ve veřejných prostranstvích bez ohledu na jejich měřítko**
- **pracovní skupina s politickou reprezentací – za účasti příslušných radních, event. primátora/ primátorky, úseku VP a dalších s cílem se vzájemně včas informovat o politických, plánovacích, investičních a dalších záměrech a možnostech vzájemné podpory**
- **pravidelný formát informování ze strany ÚKR o vývoji koncepčního plánování veřejných prostranství a nástrojích, které se aktuálně v rámci něj používají**
- **pravidelný formát, kde jsou zaměstnanci ÚKR ostatními aktéry informováni o připravovaných projektech a záměrech ve veřejných prostranstvích**
- **posilování role koncepce a koordinace (= vize místa a její naplňování) namísto rozhodování dílčímu (splnění technických parametrů)**
- **možnost zřízení pozice Managera kvality VP popř. Managera koordinace investičních záměrů ve veřejných prostranstvích, která zajistí samostatnou zodpovědnost za organizaci výše uvedeného**
- **vytvoření stručných pravidel pro přípravu investic na veřejných prostranstvích, která řeší zejména postup všech městských investorských organizací a třetích stran, které čerpají investice z rozpočtu města Plzně, při přípravě a realizaci investic na veřejných prostranstvích včetně investic v dopravní nebo technické infrastrukturu, které buď přímo, nebo nepřímo následně utvářejí podobu a zasahují do koncepce uspořádání veřejných prostranství**

- **posílení spolupráce s městskými obvody, v první řadě koordinace obvodu pořizovaných studií a vybírání projektantů na úpravu veřejných prostranství s územně plánovacími vstupy a zejména koncepčními dokumenty věnujícími se veřejným prostranstvím**

3.2.4 Opora pro kvalitu veřejných prostranství v souvisejících strategických a územně plánovacích dokumentech

Témata veřejných prostranství jsou rozptýlena v řadě dokumentací města. Je proto nezbytné zabývat se tím, jak se kvalita veřejných prostranstvích v těchto souvisejících dokumentech uplatňuje.

Je to jedním z úkolů koncepčního pracoviště: kontinuální spoluúčast – v různé úrovni a s různým rozsahem spolupráce – na přípravě veškerých dokumentů a činností v gesci města souvisejících s rozvojem veřejných prostranství (dílčí programy, plány a metodiky zpracovávané na půdě jednotlivých odborů magistrátu, příspěvkových organizací, akciových společností s účastí města apod. – např. dokumenty týkající se odolnosti vůči dopadům klimatické změny, kulturní strategie a další).

Cílem je především vložit kritéria kvality veřejných prostranství do těchto dokumentů a zároveň je v rámci možností provázat a uvést do souladu s koncepčními dokumenty zabývajícími se přímo veřejnými prostranstvími.

současný stav v Plzni

Nadřazené strategické dokumenty, jakým je Strategický plán města Plzně, tvoří kvalitní argumentační podklad pro kvalitu veřejných prostranství, v praxi se o ně opírá při vzniku nových koncepčních dokumentů. Chybí ale přechodové dokumenty a nástroje, které by strategii provázaly s každodenní realitou. Např. ve Strategickém plánu je ukotven vztah s dokumentem Plán udržitelné mobility Plzně, čímž se do popředí dostávají konkrétní opatření v oblasti dopravy. V oblasti kvality veřejných prostranství takové propojení nefunguje.

Územní plán Plzeň kvalitně zobrazuje obraz města, zejména ve výkresu Urbanistická koncepce, a tvoří tak dobrý základ pro prostorové fungování sítě veřejných prostranství.

Územní plán plošně s přesnou hranicí vymezuje veřejná prostranství (VP), veřejná prostranství s převahou parkových ploch (VPPP) a plochy urbanistické zeleně (PUZ) ve stabilizovaných plochách. Toto přesné a striktní vymezení je v praxi neflexibilní a vyvolává potřebu změn územního plánu. Jde z podstaty o dokument regulační, nad jeho rámec chybí dokument (nástroj) iniciačního charakteru, který by flexibilněji dokázal zobrazovat vizi veřejných prostranství (celoměstských souvislostí, prioritizaci jako podklad pro investice, hierarchizaci jako podklad pro uplatňování pravidel atd.).

V Plzni vzniká celá řada koncepčních dokumentů a metodik, které dílčí aspekty kvality veřejných

prostranství ovlivňují. Nepanuje však jednotný názor na to, jak se tyto jednotlivé dokumenty překrývají se zastřešující kvalitou veřejných prostranství, a kde a jakým způsobem jí mají být více podřízeny. Zjednodušeně – chybí vyhodnocení, zda tato dílčí pravidla vytvářejí kvalitní a smysluplný celek. To vede v praxi k riziku přístupu k veřejným prostranstvím v intencích dopravních standardů atd.

Celý „balík“ dokumentů je pro aktéry plánování, tvorby, obnovy a správy a užívání veřejných prostranství komplikovaný, hierarchické vztahy mezi dokumenty složité, vychází se spíše z praktické uplatnitelnosti jednotlivých dokumentů v praxi.

konkrétní doporučení:

- **vytvořit databázi existujících dokumentům dotýkajících se veřejných prostranství, tedy datové prostředí umožňující jejich shromáždění a porovnání (u mapových výstupů překryv) viz 4. Koncepční přístup k veřejným prostranstvím Plzně - nástroje samotného koncepčního plánování.**
- **takové „shromaždiště“ se může stát nástrojem kontinuálního posuzování, jak jednotlivé dokumenty odpovídají celkové vizi kvality veřejných prostranství, a může být nástrojem koordinace a zpětné vazby**
- **vytvořit nástroj – aktualizovaný Generel veřejných prostranství, který na podkladu územního plánu zobrazí flexibilnějším způsobem (např. vektorové vymezení ulic) hierarchizaci veřejných prostranství**
- **zapojovat plánování veřejných prostranství do tvorby analýz a sběru dat - v případě, že město provádí průzkumy a analýzy v oblastech souvisejících s veřejnými prostranstvími, spojovat je s aktuálními potřebami městského plánování veřejných prostranství a zpracovávat je v rámci výhodnosti pro všechny zapojené aktéry jim „na míru“**
- **zapojovat plánování veřejných prostranství do pořizování a aktualizace ostatních městských dokumentů**

3.2.5 Zajištění kvality VP u developerských záměrů

Cílem je včasné vstupování do připravovaných developerských záměrů tak, aby docházelo k oboustranně co nejvýhodnějším dohodám při co nejvyšší možné míře zvyšování kvality veřejných prostranství pro obyvatele města.

konkrétní doporučení:

- **vytvoření metodiky uplatňování městských požadavků na investory a pravidel spolupráce, která formulují požadavky města včas, jasně a transparentně a jednotně pro všechny**
- **vytvoření vzorů smluv mezi developery a městem na téma spolupráce na veřejných prostranstvích**

3.2.6 Výběr kvalitních projektantů

Nadřazené městské vize, standardy, principy a pravidla, koncepce, dokumenty, koordináční setkání atd. jsou důležitými nástroji kvalitních veřejných prostranství ve městě. Dosažení celkové kvality nových a upravovaných veřejných prostranství je v důsledku ale nakonec vždy podmíněno vysokou kvalitou konkrétního návrhu. Výběr zhotovitelů projektových dokumentací u veřejných prostranství podléhá zákonům a současně různým vnitřním předpisům o zadávání veřejných zakázek. Nad rámec toho je nutné aplikovat takové způsoby výběru, které s nimi budou v souladu a zároveň maximálním možným způsobem zohlední při výběru odbornou kvalitu zpracovatele.

Současně musí být danými postupy sledovány principy hospodárnosti, účelnosti a efektivity při zadávání veřejných zakázek, stejně jako zásady přiměřenosti, transparentnosti, rovného zacházení a nediskriminace vůči možným uchazečům o veřejnou zakázku.

Příslušným odpovědným městským subjektem musí vždy dojít k vyhodnocení záměru a jeho zařazení do optimální kategorie výběru zpracovatele projektové dokumentace.

Záměry jsou vyhodnocovány především na základě:

- strategických, územně plánovacích, konceptních dokumentů a politik města, případně obdobných dokumentů městských obvodů
- významu daného veřejného prostranství, zejména dle hierarchie veřejných prostranství
- vzájemných vztahů s místně souvisejícími záměry
- vyhodnocení potřebnosti změny – z hlediska technického stáří infrastruktury, z hlediska špatného stavu nebo morální zastaralosti veřejného prostranství, z hlediska bezpečnosti veřejného prostranství pro všechny uživatele, z hlediska vysokých nákladů na současnou údržbu veřejného prostranství apod.

současný stav v Plzni

Způsob výběru projektantů často nevede k zajištění celkové architektonické kvality veřejných prostranství.

Problémem jsou někdy nevhodně nastavená výběrová řízení, která účastníkům kladou překážky (např. v podobě zezávazněných smluv, které skrývají nevyjasněné náklady či další potenciální rizika).

Obvody si často soutěží dodavatele „po svém“, nesystémově, jako hlavní kritérium výběru volí cenu, což nevede k zajištění odborné kvality návrhu.

možnosti výběrových řízení a jejich výhody, nevýhody

soutěž o návrh

Formát architektonické soutěže o návrh je ověřený a účinný. Zadavatel tímto způsobem získává

možnost přímo ovlivnit budoucí podobu záměru, deklaruje transparentní a otevřený přístup a získává množství rozdílných přístupů k problematice, mezi kterými se může zodpovědně rozhodnout. Projevem transparentnosti soutěže o návrh je veřejná dostupnost podkladů k soutěži, předem jasné stanovený způsob postupu a výběru, povinnost zadavatele zveřejnit úplné výsledky a vystavit soutěžící návrhy. Soutěž může mít řadu podob v závislosti na komplexnosti problému a míře konkrétnosti představy, kterou zadavatel má. Pro těžko uchopitelné úlohy může být zvolen formát soutěžního dialogu, kdy zadavatel konzultuje řešení s několika týmy. Naopak pro úlohy, kdy má zadavatel jasnější představu o rozsahu a výsledku, je vhodná projektová soutěž. Je také možno volit mezi zcela otevřenou soutěží a soutěží zcela nebo částečně vyzvanou.

výhody soutěže o návrh:

- široký výběr – zadavatel má před výběrem možnost srovnat návrhy ze stránky funkční, estetické, podle nákladů na realizaci, nákladů na provoz apod.
- transparentní forma výběru – legitimní podklad pro zadání následujících prací
- výběr zpracovatele má jednotná pravidla a transparentní průběh
- možností zapojení veřejnosti – u dvoufázové soutěže má zadavatel možnost ovlivnit podobu návrhu formou doporučení účastníkům po první fázi

kdy se soutěž o návrh nehodí:

- v případě nutnosti operativního zadání zpracování záměru, průběh přípravy a realizace soutěže vyžaduje čas
- v případě, že zadavatel má jasnou představu budoucí podoby záměru – např. existuje zpracovaná koncepční studie nebo obdobný způsob úvodního zpracování záměru
- v případě, že zadavatel naopak nemá vůbec žádnou představu o budoucí podobě záměru v jeho širších souvislostech – aby soutěž proběhla účelně a transparentně, je potřeba znát základní mantinely a omezení, ve kterých se její účastníci pohybují, a jejichž povaha ovlivňuje výsledek, ale účastníci soutěže je nemohou v rámci soutěže sami vyřešit, vyhodnotit, či rozhodnout

podmínky úspěšného zadání a následného výběru zpracovatele:

- kvalitní porota s účastí zkušených, pro účastníky soutěže důvěryhodných, odborníků
- správná definice soutěžního zadání, ideálně navazující na odbornou a veřejnou diskusi

základní principy vyhodnocení:

Hlavním kritériem hodnocení návrhů v soutěži je celková kvalita konceptu z hlediska architektonického/urbanistického/krajinářského (soulad estetické kvality, funkčnosti, ekonomické hospodárnosti, trvanlivosti, technické vybavenosti, provozní náročnosti).

zadávací řízení

Další účinnou možností je výběrové řízení, tedy otevřená výzva k podání nabídek širokému počtu

zájemců dle stanovených kvalifikačních požadavků. U zadávacího řízení je zejména podstatné, aby podmínky byly nastaveny tak, že pro zpracovatele neskrývají žádná nadstandardní rizika. Např. pokud je součástí podmínek závazná smlouva, je možné, že některé její podmínky (např. zpaušalizovanou cenu za průzkumy, o kterých ale předem není jasné, které konkrétní bude potřeba zpracovat) není ze strany účastníků řízení možné bez rizika přistoupit a zbytečně jsou tak diskvalifikováni na podmínce, která by nemusela být závazná a mohla by být dořešena jednáním.

zadávací řízení na základě zpracované koncepční studie

Jedná se o vícekritériální otevřené řízení na zhotovitele (generálního projektanta) navazujících fází projektové dokumentace vycházející ze zpracované koncepční studie zadavatele, která je zpracována buď zodpovědným subjektem zadavatele, nebo externím dodavatelem. Koncepční studie (nebo obdobná forma dokumentu) je součástí zadávací dokumentace předmětné veřejné zakázky na navazující projektovou dokumentaci. Jsou použita kritéria ekonomické výhodnosti, která umožňují kvalitativní výběr zhotovitele navazujících částí projektové dokumentace.

výhody zadávacího řízení na základě zpracované konc. studie:

- rychlost zadání veřejné zakázky
- nízké náklady administrace veřejné zakázky

podmínky úspěšného výběru zpracovatele:

- optimální stanovení hodnotících kritérií a požadavků na kvalifikaci s ohledem na charakter zakázky
- prověřené stanovení předpokládané hodnoty zakázky
- definování mechanismu stanovení mimořádně nízké nabídkové ceny
- nominování zkušené, důvěryhodné odborné poroty, jsou-li hodnocena portfolia členů týmů účastníků

kdy se tento způsob výběru nehodí:

- když zadavatel nemá definovanou představu o obsahu a podobě plnění veřejné zakázky
- v případě významných veřejných prostranství, urbanistických nebo krajinářských zadání, kde převládá požadavek na získání co nejširšího spektra řešení a názorů
-

řízení se soutěžním dialogem

Tento způsob řízení je vhodné použít v případech, kdy se jedná o složitá zadání s vysokým množstvím vstupujících faktorů a limitů, které není možné plně postihnout v rámci tvorby zadání. Způsob soutěžního dialogu je vhodný v případech, kdy je s ohledem k charakteru řešeného tématu zúčastněným stranám vhodné poskytnout prostor pro vývoj názoru na danou problematiku v přímé interakci s odborníky a s uchazeči – budoucími architekty projektu.

výhody:

- umožňuje výběr nejvhodnějšího návrhu na základě postupného zpřesňování podmínek a požadavků
- řešení vzniká ve spolupráci všech zúčastněných aktérů
- budování důvěry

podmínky úspěšného výběru zpracovatele:

- schopnost zadavatele kvalitně organizačně zajistit průběh dialogu
- nominování zkušené a důvěryhodné odborné poroty

výběr zpracovatele na základě portfolia a profesního přístupu

V určitých případech může být soutěž o návrh vzhledem k charakteru projektu neúměrně finančně či časově náročná, případně předmět zadání není vhodný pro soutěž nebo je rozsahem malý. Příkladem mohou být např. rekonstrukce ulic, které nevyžadují zásadní změnu, ale spíše drobné zásahy do profilu a hlavně koordinaci investorů a správců. V uvedených případech zadavatel nehledá konkrétní nejlepší návrh, nýbrž architekta či projektanta se zkušenostmi s danou problematikou a předpoklady kvalitně se zhostit zadaného úkolu. Postup výběru se zakládá na hodnocení kvality referenčních prací, popř. stručného shrnutí, jak by zpracovatel v projektu postupoval.

výběrové řízení s komisionálním výběrem předloženého koncepčního návrhu (a stanovenou cenou)

Jde o výběrové řízení, kdy si zadavatel nejprve nechává zpracovat koncepční návrhy, na základě kterých pak komise vybírá zpracovatele projektu. V praxi města Plzně se osvědčil např. při výběru zpracovatelského týmu pro projekt Centrální nábreží Mže.

konkrétní doporučení:

- **nastavovat výběr projektantů tak, aby byla uplatňována kritéria kvality a aby kvalitní projektanti nebyli předem vyloučeni neadekvátním nastavením podmínek výběru projektanta (např. finanční limit realizované zakázky, reference za období krátkého počtu let apod., které zvýhodňují velké firmy, u nichž však zároveň často není záruka odborné architektonické kvality, která naopak bývá zaručena u menších specializovaných architektonických kanceláří)**
- **vodítkem pro způsob výběru projektanta je hierarchie veřejného prostranství - pro zakázky vyšší hierarchie = nadměstsky a celoměstsky významná veřejná prostranství je vhodná např. architektonická soutěž zadávaná městem, pro zakázky nižší hierarchie = lokálně významná veřejná prostranství např. formát zadávacího řízení či přímého zadání z úrovně obvodu**
- **v obecné rovině konzultovat a ověřovat kritéria výběrových řízení s odborníky z oboru - jak se zadavateli, tak s účastníky, vyhodnocovat proběhlá řízení a jejich výsledky s ohledem na lepší nastavení procesu v budoucích výběrových řízeních**

3.2.7 Komunikace s veřejností

Veřejná prostranství zahrnují veřejnost již ve svém názvu. Komunikace s uživateli veřejných prostranství i odbornou veřejností je tedy zcela zásadní. V zásadě se týká třech hlavních oblastí: participace (získávání informací o současném stavu, jeho problémech a potenciálech, přáních, návycích, představách, historii, a dále získávání zpětné vazby k záměrům a konkrétním projektům, spolupráce), zpřístupňování tematiky veřejných prostranství (zvyšování povědomí a zájmu o veřejná prostranství města, posilování identifikace) a informování (komunikace záměrů města, průběhu plánování i samotné tvorby, přímý kontakt s aktéry ovlivňujícími podobu veřejných prostranství). V jakékoli komunikované informaci, zejména směrem k veřejnosti, je zapotřebí vytvořit otevřený prostor pro zpětnou reakci.

participace

Předpokladem pro úspěšnou participaci je její dobré nastavení, kvalitní příprava, a vědomí rizika špatně vedené participace, která nedává obyvatelům pocit, že mohou něco pozitivně ovlivnit, je uspěchaná nebo naopak táhlá a neefektivní a nemotivuje obyvatele k dalšímu zapojování se do plánovacích procesů.

Zjednodušeně řečeno smyslem dobré participace je vytvořit pro obyvatele prostor, ve kterém mohou vyjádřit svoje názory s vědomím, že je jim také nasloucháno, a ptát se. Prostor, který je pro ně přístupný, srozumitelný a důvěryhodný. Zásadní je včasná komunikace – pokud je veřejnosti na něco představen již de facto hotový návrh, zpětná vazba bude pravděpodobně negativní a bude chybět prostor pro zapracování cenných připomínek. Podrobně se procesem participativního plánování zabývá Plzeňský standard participace.

zpřístupňování tematiky veřejných prostranství, vzdělávání

Rozumí-li veřejnost lépe tématu veřejných prostranství, městským cílům jejich plánování a výhodám, které koncepční přístup k nim ze strany města může přinést, je schopná se na jejich tvorbě efektivně účastnit a přednášet své požadavky. Tato vzdělávací činnost se prolíná s rovinou výzkumnou a teoretickou. Konkrétní formáty zahrnují přednášky, workshopy, výstavy, publikační činnost, výuku na školách atd.

informování

Součástí dobré komunikace témat souvisejících s veřejným prostorem města je především jasné a srozumitelné zveřejňování informací o záměrech ve veřejném prostranství (včetně informací o opravách, rekonstrukcích a uzavírkách) a srozumitelná komunikace pravidel týkajících se soukromého sektoru a veřejnosti (např. pravidla pro zvláštní využívání komunikací pro kulturní, sportovní a komerční akce, parkovací politika města apod.)

současný stav v Plzni

Plzeň disponuje kvalitně zpracovaným Plzeňským standardem participace, který podrobně provází procesem zapojování veřejnosti do plánovacího procesu.

Řada v poslední době zaváděných opatření a zpracovávaných dokumentů se ne vždy setkává s pochopením veřejnosti, které se týkají (např. majitelů restauračních předzahrádek). Zaměření na kvalitu veřejných prostranství vyvolává představu něčeho „navíc“, obavy z neefektivně vynaložených investic, typicky se s odporem setkávají opatření typu omezení počtu parkovacích stání.

konkrétní doporučení:

- **vodítkem pro způsob a míru zapojení veřejnosti je hierarchie veřejného prostranství (která bude zobrazena v novém dokumentu aktualizovaný Generel veřejných prostranství) – pro prostranství vyšší hierarchie = nadměstsky a celoměstsky významná veřejná prostranství roste význam prezentace jejich úprav veřejnosti, prostranství nižší hierarchie = čtvrtově a lokálně významná veřejná prostranství roste nutnost zapojovat do jejich úprav rezidenty a místní aktéry**
- **v praxi co nejčastěji využívat Plzeňský standard participace**

3.2.8 Finance

Financování do záměrů ve veřejných prostranstvích samozřejmě jejich výslednou kvalitu ovlivňuje zásadním způsobem. Na první pohled vše, co souvisí se zvyšováním kvality veřejných prostranství – od personálního zajištění koncepčního pracoviště po výsadbu stromů na konkrétním prostranství vyvolává obavy z nákladů „navíc“. Koncepčnost a dobrá koordinace však ve výsledku a z dlouhodobého hlediska častou nevedou k prodražování, naopak. Připravenost a dobrá formulace toho, co se do budoucna chce, zvyšuje možnosti získávání financí (na jasný a zpracovaný cíl se snadněji shánějí peníze), architektonicky promyšlená a celistvá řešení konkrétních veřejných prostranství snižují nutnost opakovaných zásahů, investic do napravování nedostatků dílčími řešeními i do údržby (obyvatelé se přirozeně lépe starají o prostranství, ve kterých se dobře cítí a která dobře fungují) a investice do zeleně a lepšího hospodaření s dešťovou vodou zvyšují odolnost městského prostředí na negativní dopady klimatické změny místo toho, aby pak byly řešeny následně.

Úvaha o zajištění financí stojí již v začátku každého záměru ve veřejných prostranstvích. Zároveň je vždy vyhodnocována ne izolovaně, ale v rámci úlohy konkrétního prostranství v celku města. Významová hierarchie v tomto případě nemůže sloužit jako jediné vodítko pro prioritizaci veřejného prostranství z hlediska investic. Zde jsou shrnuta další kritéria, která přispívají k vyšší prioritě investice v rámci celku:

- technická potřeba: Pokud je někde investice vyvolána nutností zásahu do technické infrastruktury, vyplatí se ji v duchu hesla „nerozkopávat dvakrát“ spojit s investicí do obytné kvality, zeleně atd. I zde platí, že připravenost přispívá k efektivitě investice – akutní technická potřeba vyvolává nutnost rychlého zásahu, a pokud už město v nadřazené dokumentaci ví, že prostranstvím např. má vést stromořadí, je jeho implementace do investice snazší.
- součást nadřazených témat (motivů) obrazu města: Obecně se vyplatí v práci s veřejnými

prostranstvím používat motivy – jednoduše pojmenované nadřazené cíle. Příslušnost prostranství k takovému nadřazenému motivu zvyšuje prioritu investice (např. jde-li o důležitou zelenou ulici v rámci „Města prokrveného zelení“).

- prostranství s vyšším potenciálem implementace opatření modrozelené infrastruktury: Schopnost veřejných prostranství implementovat opatření proti negativnímu dopadu klimatických změn je v současnosti jednou z nejdůležitějších výzev. Pro přiřazení vyšší investiční priority jsou vhodná prostranství, která z tohoto úhlu pohledu nabízejí potenciál pro rozsáhlejší pozitivní změnu a nabízejí příležitosti pro širokou implementaci objektů HDV a MZI. Typicky se jedná například o místa, kde je možná větší plošná změna nepropustných povrchů na povrchy polopropustné či propustné.
- prostranství v místě, které má vysoký potenciál dopadu na své okolí: Typicky jde o možnost vzniku kvalit, které v rámci celku města v dané lokalitě nejsou zastoupeny dostatečně. Např. lokalitního centra v oblasti, kde chybí, nebo parku v oblasti, kde obyvatelé mají do zeleně nejdále.
- prostranství v místě, kde je aktivní místní komunita: Pokud jsou někde obyvatelé aktivní a připravení na zapojování se do změn, jde o potenciál, který je dobré v rámci strategického investování vzít v úvahu.
- prostranství s výrazně negativním dopadem na okolí: Komplikovaná, dopravně výrazně zatížená a neutěšená veřejná prostranství mají tendenci být odsunována na okraj zájmu. Vidět v nich jejich potenciál je mnohdy těžko představitelné. Avšak zásah v místě, které např. v systému veřejných prostranství tvoří významnou bariéru, může přinést dalekosáhlé pozitivní změny pro své okolí.
- součet více výše uvedených faktorů

konkrétní doporučení:

- **existence samostatné kapitoly v rozpočtu města na kvalitu veřejných prostranství**
- **existence samostatné kapitoly v rozpočtu městských obvodů na kvalitu veřejných prostranství**
- **včasná příprava projektů pro získávání dotací v součinnosti s Odborem financování a rozpočtu (podmínkou řady grantových a dotačních projektů je zpracovaný konkrétní stupeň projektové dokumentace, na jehož zadání a vypracování v rámci harmonogramu dotace není dostatek času, a je tedy potřebná její příprava předem)**
- **v rozpočtu na správu majetku v ideálním případě zřídit paušální rezervu přibližně 20 % částky z celkových nákladů na výdaje do vylepšení kvality veřejných prostranství**
- **plánování veřejných prostranství a jejich celoměstského obrazu v motivech 4. Koncepční přístup k veřejným prostranstvím Plzně - nástroje samotného koncepčního plánování, které zastřešují úpravy ve veřejných prostranstvích do srozumitelných nadřazených celků, které samy o sobě tvoří možné investiční plány a zjednodušují proces získávání financí („šťěstí přeje připraveným“)**

3.2.9 Správa a údržba

Užívání nového či obnoveného veřejného prostranství je nedílnou součástí plánovacího procesu a kvalitní systémové nastavení dlouhodobé správy a údržby neopominutelnou složkou koncepčního přístupu k veřejným prostranstvím. Zde jsou uvedeny základní předpoklady pro systémové fungování správy a údržby veřejných prostranství:

údržba vs. investice

Je potřeba narovnat dnešní obecnou praxi, kdy je velká část objemných zásahů do veřejných prostranství připravována v režimu tzv. běžné či souvislé údržby, kdy je provedena kompletní výměna povrchů a prvků, ale je současně navracena do původního prostorového řešení, které je často nevyhovující. Údržba je tím pádem také připravována bez nároků na stavební řízení, a tedy bez koncepční projekční přípravy zahrnující vliv úprav na celkovou kvalitu prostoru a současně bez odborníka – architekta. Přitom charakter i objem investice by často umožnil současné zvýšení celkové kvality prostoru. Dochází tak k neefektivnímu vynakládání finančních prostředků. Investiční záměry, tj. takové, které svým objemem či charakterem přesahují údržbu, by měly být připravovány investičním subjektem města k tomu určeným, nikoliv správcovskými organizacemi, jejichž rolí je správa a údržba.

koordinace správců dílčích částí veřejných prostranství

Současná situace v organizaci městského prostoru vyvolává potřebu kontinuální a důsledné koordinace správců dílčích částí veřejných prostranství. Nevyhnutelnou podmínkou dosažení celkové kvality veřejných prostranství a především efektivity investic je vhodné nastavení koordinačního procesu od prvopočátku vzniku investiční akce. Zajištění vzájemné informovanosti o záměrech a plánech investic a navázání úzké spolupráce mezi správci je základním předpokladem koordinovaného postupu při naplňování společné koncepce dotčených veřejných prostranství, který může vést k jejich konečné kvalitě. Spolupráci a koordinaci jednotlivých správců musí zajistit a zastřešit město.

kooperace a přijetí zodpovědnosti

Klíčový význam pro dosahování a udržování celkové kvality veřejných prostranství má vědomí aktérů, že přijetím zodpovědnosti za část veřejného prostranství přijímají spoluzodpovědnost i za celek. Toho lze dosáhnout jedině úzkou spoluprací s ostatními partnery správci, nikoliv na jejich úkor.

systém koordinace správy

Cílem systematického řešení musí být taková míra vzájemné informovanosti jednotlivých správců a vlastníků, aby bylo eliminováno nakládání s majetkem v cizí gesci bez náležitého vypořádání s jeho správcem už před započítáním opravy a údržby i v případech časové tísně (např. havárie). Je zapotřebí eliminovat případy, kdy se změna části veřejného prostranství nevyžadující stavební řízení dotkne jiných částí veřejného prostranství v gesci jiných správců bez jejich vědomí a bez možnosti uplatnit jejich kvalitativní požadavky na provedení údržby nebo opravy.

zvláštní režim kalamit a havárií

Ke kvalitě veřejných prostranství rozhodně nevede zneužívání zvláštního režimu kalamit a havárií, který umožňuje provádět opravy dílčích částí veřejných prostranství a technických zařízení (zejména sítí technické infrastruktury) mimo standardní procesy, často bez koordinace s ostatními aktéry. Režim havárie při opravách bývá často využíván z důvodu hrozícího pravděpodobného nesouhlasu jiných aktérů a zdržení při hledání všestranně uspokojivého kompromisního řešení (kompetence koordinátora projektů). K dosažení udržitelné kvality je nezbytné konsenzuální řešení hledat, jinak se zpravidla stavebně zafixuje problematický neuspokojivý stav.

velké opravy

Velké opravy jsou objemem finančních prostředků a v drtivé většině i plošným rozsahem velmi významné zásahy do veřejných prostranství, které už kvůli svému objemu znamenají velký potenciál ke změnám a zlepšení jejich kvality. Současná obecná praxe často nezahrnuje koncepční přípravu, v jejímž rámci by došlo k rozhodnutí, jestli se záměr bude realizovat v režimu investiční akce podléhající mimo jiné územnímu a stavebnímu řízení s možností měnit veřejné prostranství, nebo v režimu prosté obnovy stávajícího stavu.

odborná údržba vegetace

Má-li být zajištěna kvalita, zdraví a adekvátní životnost vegetace ve městě, musí být péče prováděna odborným pracovníkem s patřičným vzděláním a praxí. Například zajištěním odborného sadovnického dohledu a dostatečných finančních prostředků na údržbu stromů je možné prodloužit jejich životnost, a tím přispět k celkové kvalitě prostranství, kde rostou. Vzrostlý strom má o řád větší přínos než nová výsadba. Je žádoucí, aby každá nová výstavba stromů byla navržena nebo odsouhlasena krajinářským architektem. Zároveň musí být zajištěna součinnost se správcem sítí technické infrastruktury zejména při řešení ochrany sítí.

komunikace a zapojení veřejnosti

Důležitá je včasná komunikace s veřejností. Plány údržby občas zahrnují kroky a úkony, které mohou vzbudit bouřlivé reakce veřejnosti zejména z důvodu jejich (i dočasného) vlivu na kvalitu prostředí a kvalitu života na veřejných prostranstvích. Je v zájmu správce tyto kroky nadstandardně dobře a v dostatečném předstihu diskutovat s veřejností a podložit jejich nezbytnost srozumitelnými argumenty. Předejde se pak napadání a obstrukcím ze strany veřejnosti, vyvolaným špatným informováním občanů, kteří si kroky mohou vykládat jako opatření proti jejich zájmu. Jde například o kroky zahrnující kácení stromů a keřů (vynucené různými důvody). Veřejnost je současně dobré tam, kde je to možné a účelné, zapojit i do realizace záměru či údržby.

současný stav v Plzni:

Kvalita správy je kolísavá zejména v důsledku různých způsobů výběrů správců – obvody často vybírají správce v první řadě dle ceny, v důsledku toho chybí odborná kvalita.

To se týká i správy a údržby zeleně, chybí zde odbornost a kontinuita.

Kritéria kvality veřejných prostranství v rámci koordinace správy a údržby stále nejsou zažitá, často se přistupuje k výběru na první pohled „bezúdržbových“ řešení, které však nevedou k celkově kvalitně provedenému veřejnému prostranství.

konkrétní doporučení:

- **na údržbu zeleně je potřeba najímat specializované zahradnické firmy, tedy odborníky na zeleň – ne multifunkční údržbové a úklidové firmy, které nedisponují dostatečnou kvalitou a zkušeností zaměřením na zeleň**
- **Konkrétní zelená veřejná prostranství nadměstského a celoměstského významu mají přiřazeného konkrétního vlastního odborníka, který o ně dlouhodobě pečuje a v případě obnovy (či tvorby nového takového prostranství) je přítomen už ve fázi projektu.**
- **Součástí projektů veřejných prostranství je plán údržby. Pokud je to účelné, tak už i ve fázi studie – dají se zachytit případné nadstandardně náročné položky.**
- **Často namísto nákladné revitalizace stačí pouhý „úklid“, tedy očištění prostoru od nadbytečných utilitárních a zbytečných objektů, které buď neslouží primárně potřebám samotné funkce veřejného prostranství, anebo je možné tuto potřebu naplnit kultivovanější formou. Stejně tak poslouží vymístění všech nadbytečných funkcí.**

4. KONCEPČNÍ PŘÍSTUP K VEŘEJNÝM PROSTRANSTVÍM PLZNĚ - NÁSTROJE SAMOTNÉHO KONCEPČNÍHO PLÁNOVÁNÍ

V rámci široké škály nástrojů a činností, které vedou k rozvoji kvality veřejných prostranství (a které jsou popsány v kapitole 3. *Koncepční přístup k veřejným prostranstvím plzně - související platformy a nástroje*) zaujímají centrální postavení soubor dokumentů a činností samostatně pokrývajících téma veřejných prostranství. Ty různými způsoby popisují, akým směrem se město v plánování svých veřejných prostranství chce ubírat. Pohybují se v různých tématech a měřítkách (strategické cíle, vize propojení a souvislostí v měřítku celého města, manuály na konkrétní podobu prvků ve veřejných prostranstvích, koncepční návrhy konkrétních území), Tato kapitola si klade za cíl zobrazit ideální stav tohoto souboru – tedy co vše by město v ideálním případě mělo mít pokryté, a navrhuje jeho doplnění

4.1 Východiska kapitoly

Vyhodnocená hlavní témata týkající se nástrojů koncepčního plánování:

- nedostatek nástrojů (dokumentů), které by zavazovaly investory, organizace města, politiky, aby se zabývali kvalitou veřejných prostranství
- absence jednotné vize celkového rozvoje veřejných prostranství Plzně
- v praxi časté využívání dílčích manuálů (Manuál označování provozoven, Manuál reklamy ve veřejném prostoru), netvoří však kompletní celek pokrývajících všechny složky veřejných prostranství
- Pro dosažení kvality veřejných prostranství se také v praxi často využívají standardy z oblasti dopravy a životního prostředí – jmenovitě zejména Požadavky na řešení dešťových vod Plzeň, Plzeňský standard komunikací a Generel dopravy v klidu. Pro řadu aspektů kvality veřejných prostranství (např. vymáhání materiálového podřízení chodníkových přejezdů pěšímu prostoru, nikoliv dopravnímu prostoru), které se řeší často a opakovaně, pravidla pokrytá nejsou.
- Plzeň disponuje řadou kvalitních územních studií a koncepčních dokumentů na dílčí území (např. Regenerace sídliště Bory, Revitalizace centrální oblasti), které se běžně používají i jako metodické podklady pro další plánování (v oblasti hierarchizace a zobrazování VP nebo např. uspořádání uličních profilů)
- Současný Generel veřejných prostranství vymezuje prostranství plošně – příliš určitě. Jeho systém hodnocení se v praxi v zásadě nevyužívá. Jde o dokument žádaný, ale potřeboval by aktualizaci.
- V rámci dokumentů koncepčního přístupu k veřejným prostranstvím Plzně a dokumentů souvisejících fungují nejlépe měřítková úroveň strategie (kvalita Veřejných prostranství je ukotvena ve Strategickém i Územním plánu jako důležité kritérium rozvoje města) a úroveň lokality (v dobře zpracovaných koncepčních dokumentech a územních studiích) a částečně detailu (v hojně využívaných dílčích manuálech). Mezo měřítko – tedy měřítko souvislostí v rámci celého města či městské čtvrti a vize celkového obrazu města již v dokumentech figuruje méně.
- To vede k tomu, že obecné strategické cíle ve Strategickém plánu nejsou s navazujícími kroky propojeny (např. v oblasti dopravy je ve Strategickém plánu ukotven Plán udržitelné mobility Plzně, čímž se do akčního plánu rovnou dostává řada v něm uvedených konkrétních opatření – v oblasti zvyšování kvality veřejných prostranství takovéto bezprostřední navázání na celkovou vizi a konkrétní další kroky buď chybí, nebo je více nahodilé).
- Územní plán Plzně je v porovnání s řadou českých měst kvalitní a problematikou veřejných prostranství se zabývá. Vzhledem ke komplikovanému procesu schvalování a aktualizace, stejně jako vzhledem ke své povaze, která je zejména regulační, nikoliv iniciační, však nemůže samostatně fungovat jako prostředí, ve kterém by se zobrazovala celoměstská vize veřejných prostranství – tedy jejich celoměstský obraz.
- Tento úkol může dobře plnit Generel veřejných prostranství. Současný Generel naráží na čtyři hlavní limity: statickou podobu (není dynamicky proměnlivým plánem), přeurčitost vymezování veřejných prostranství, obtížnou praktickou aplikaci jeho bodového systému a malé množství

zobrazení konkrétních celoměstských vizí v podobě např. propojení, odstraňování bariér, možností doplnění pobytové funkce atd.

- Plzeň disponuje souborem dokumentů Veřejná prostranství v Plzni, které předkládají Metodiku, Hlavní charakteristiky veřejných prostranství, Právní rozbor a Standardy. Zdá se, že jde o dokumenty, které kvůli velké míře abstrakce lze do praxe jen obtížně zapojit, přestože jsou postaveny na celkem správném směru rozvoje.
- Územní studie a koncepční projekty na řadu území (již zmiňované regenerace některých sídlišť, centrální oblast, městské břehy) kvalitně zpracovávají nejen konkrétní oblasti, ale i nastavují některé metodické nástroje a principy a pravidla uplatnitelné pro veřejná prostranství obecně. Nevýhodou je, že v měřítkově nižší úrovni jsou tyto jejich aspekty „schované“ = těžko aplikovatelné např. dalšími městskými organizacemi.

pozn.: Stejně jako v předchozích kapitolách, opírají se i v této kapitole doporučená doplnění nástrojů koncepčního přístupu o vyjádření městských aktérů plánování veřejných prostranství Plzně v rámci workshopu, schůzky se zástupci ÚKR a vybranými zástupci dalších městských opatření, zkušenosti autorů tohoto dokumentu se spoluprací s měřítkově podobnými městy a o samostatnou analýzu dokumentů města Plzně. Celkové vyhodnocení workshopu viz *příloha B.: Vyhodnocení workshopu*, celková analýza dokumentů viz *příloha A: Analýza*.

4.2. Ideální struktura nástrojů koncepčního plánování

4.2.1 Ideální struktura nástrojů koncepčního plánování - schéma

Následující schéma shrnuje, jaké základní složky v podobě dokumentů patří do celkové struktury koncepčního plánování veřejných prostranství v různých měřítkových úrovních. Dále nastiňuje, jaké vztahy mezi nimi fungují. Barevně je vyznačeno, které složky v Plzni již existují, které existují částečně (např. v případě analýz v souvislosti s veřejným prostranstvími jde o kontinuální proces), které zpracovává tento dokument, a které by bylo příhodné doplnit.

legenda schéma:

stávající	_____
částečně stávající	-----
návrhový	_____
řešený v rámci Koncepce VP	_____
částečně řešeno v rámci Koncepce VP	-----

4.2.2 Jednotlivé nástroje ideální struktury koncepčního plánování

kvalita VP jako strategický cíl

Kvalita veřejných prostranství musí být ukotvena ve všech složkách jejich plánování, a to jako základní strategický cíl. Plzeň má pro kvalitu veřejných prostranství oporu ve Strategickém plánu, prostorová kvalita jednotlivých veřejných prostranství se zakládá v úrovni územního plánu, a některé části města jsou pokryty kvalitními územními studiemi.

návrhový obraz města

Uplatňování principů a standardů (např. pro umisťování mobiliáře) na řadě míst nikdy nebude samo o sobě stačit, nebude-li město znát svou celkovou místopisnou vizi veřejných prostranství. Jinými slovy – samotné nástroje veřejných prostranství, tedy jejich plánování, tvorba, správa a údržba, řadu hlouběji založených problémů z podstaty nedokáže vyřešit, protože jde o problémy vznikající v širších souvislostech.

Proto je zásadní, aby město disponovalo koncepčním názorem na budoucí rozvoj veřejných prostranství města jako celku („obraz města“). To neznamená nutně vyvolávání investic do širšího území, jako spíše znalost nadčasové budoucí ideální podoby města jako celku včetně jeho veřejných prostranství. Takový „obraz města“ umožní postupné začleňování investičních záměrů, ať už veřejných či soukromých tak, aby byly provedeny v duchu cílového stavu a nebylo nutné je v budoucnu předělávat. Z toho může ve výsledku vyplývat i finanční úspora, protože i dílčí, například technické infrastrukturní záměry pak mohou být rovnou provedeny způsobem, který vylepší i kvalitu veřejných prostranství jako celku.

Umožňuje také dosáhnout předběžného konsensu s obyvateli, který hledat až ve fázích před realizací dílčích záměrů už bývá, i časově, obtížné. Existence konceptu celku také může pomoci při žádostech o dotace, protože při jejich hodnocení zpravidla hraje příznivou roli skutečnost, že dílčí záměr je připraven systémově svědomím jeho dopadu na celek a v souladu s ním.

Město Plzeň disponuje kvalitním územním plánem a má vyhotovenou řadu dokumentů, které názory na dílčí složky obrazu města formulují. Prvky celoměstské vize veřejných prostranství jsou v současnosti součástí řady dokumentů a praxe řady pracovišť, nejsou shrnuty v nadřazené podobě a s nadřazenou vizí kvality veřejných prostranství na jednom místě tak, aby byl přístupný a srozumitelný jak městským pracovníkům, tak projektantům a všem dalším aktérů pohybujícím se v problematice veřejných prostranství.

Úkolem nyní je pokusit se shrnout všechny relevantní existující názory, stejně jako detailnější pohledy na konkrétní území, u nichž je koncepce hotová v detailnějším měřítku, a vytvořit jednotné prostředí, kde bude možné je vyhodnocovat, doplňovat a rozvíjet pod zastřešujícím „deštníkem“ kvality veřejných prostranství, jejíž hlavní aspekty jsou popsány v úvodu k tomuto dokumentu.

metodika plánování VP

Pro účelnou práci s veřejnými prostranstvími je vhodné mít co nejjasněji nastavený systém terminologie, třídění a vizuálního zobrazování jednotlivých složek veřejných prostranství. Jde primárně o interní materiál, rozšiřující územně plánovací nástroje o jednotnou paletu pro veřejná prostranství, která slouží jako podklad pro Generel, Manuál, popř. další, měřítkově detailnější, dokumentace. Může být součástí jiného dokumentu.

strategie kvality VP

Je potřeba mít definované cíle a nástroje v oblasti kvalitního rozvoje veřejných prostranství. Zjednodušeně: Jakými procesními způsoby dosahovat naplňování vize – celoměstského návrhového obrazu a kritérií kvality. V současnosti existuje soubor dokumentů Veřejná prostranství v Plzni, který stručně zakotvuje kvalitu VP jako nezbytné kritérium, ale zejména se věnuje kategorizaci VP a pro jednotlivé typy navrhuje možnosti řešení. Z workshopu s městskými aktéry vyplývá, že dokument v praxi není příliš využíván, pravděpodobně zejména kvůli jeho velké obecnosti. Obecná témata v Metodice jsou správná, ale není jasné, co je následující krok, jak mají být naplňována.

Jako strategie rozvoje částečně slouží Fáze I: Přístup tohoto dokumentu, která může být dále rozvíjena. Dalším nástrojem Strategie kvality VP by měl být Akční plán – uvádění požadavků Strategie do praxe.

generel (aktualizovaný plán VP)

Generel – aktualizovaný plán veřejných prostranství, má sloužit jako platforma shromažďující plánovací informace a požadavky na veřejná prostranství a zobrazující návrhový obraz města.

manuál

Manuál je dokumentem, kterým disponuje řada měst usilující o kvalitu veřejných prostranství. Shromažďuje konkrétní požadavky na jednotlivé složky veřejných prostranství a nastavuje jasná jednotná pravidla. Město Plzeň disponuje řadou metodik a standardů pro dílčí složky veřejných prostranství. Úkolem manuálu je tyto dokumenty zastřešit a doplnit a vytvořit komplexní celek, který shromáždí návrhové požadavky a pravidla týkající se veřejných prostranství na jednom místě.

Manuál vznikne jako Fáze II tohoto dokumentu, zastřeší existující pravidla a metodiky

analýza VP

Podmínkou kvalitního zpracování jakéhokoliv koncepčního materiálu s tematikou veřejných prostranství je dostupnost adekvátních podkladů a analýz. Tento požadavek se týká nejenom nutnosti sběru dat a informací popisujících hmotné prostředí města, ale s ohledem na tematiku je nezbytné se věnovat také přípravě podkladů v rovině socioekonomické a behaviorální analýzy prostředí města a jejich uživatelských skupin. Koncepční pracoviště (ÚKR) by mělo revidovat potřebná data a generovat „zadání“ pro sběr potřebných informací.

dílčí koncepce (návrhový obraz čtvrti) a generely

Celoměstský generel veřejných prostranství zobrazí zejména celoměstská témata a souvislosti a celkový návrhový obraz města. Řada návrhových informací v něm založená však musí být zpodrobována až v nižší měřítkové úrovni. Součástí celoměstského generelu tak mohou být generely dílčí – např. generely čtvrti, které mohou zodpovědně doplnit informace se znalostí lokality.

koncepční studie

Koncepční studie slouží převážně jako podklad pro zpracování dalších stupňů projektových dokumentací. Dále mohou být také dílčím východiskem pro rozhodování v rámci investičních záměrů města či dalších rozvojových aktivit, včetně záměrů soukromých subjektů. Jednotlivé typy kon-

cepčních studií by, kromě systémového vyplňování chybějících rovin v územně plánovacím procesu, měly také pružně reagovat na aktuální potřeby města a koordinovat dílčí záměry v území prostřednictvím komunikace s nejdůležitějšími aktéry a místní veřejností v procesu přípravy studie. Formát koncepční studie není součástí povinné dokumentace dle stavebního zákona a nemá legislativní závaznost. Je primárně pouze doporučujícím podkladem, jeho různou míru závaznosti ovšem může stanovit například Rada města formou schváleného usnesení zavazujícího různé subjekty, které čerpají investice z rozpočtu města.

koncepční zadání

Koncepční zadání je vždy více či méně redukovanou formou koncepční studie jednotlivých veřejných prostranství. Míra redukce je odvislá od aktuálních potřeb jednotlivých záměrů a často je vynucena například jejich časovými možnostmi. Tam, kde není možné nebo účelné vypracování plnohodnotné koncepční studie, mají nicméně tato koncepční zadání nesporný smysl a je vždy lepší připravovat záměry alespoň na jejich základě než zcela bez jakékoliv koncepce. Smysl a význam koncepčního zadání se zvyšuje především v situacích omezených kapacit koncepčního pracoviště. Nezbytností pro kvalitní výsledek daného úkolu je výběr kvalitního zpracovatele projektového záměru.